...Ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 152 (13468)
1971 оной июниин 30, среда

Сэн 2 мүнгэн

100 ҮДЭР СОО—100 КИЛОГРАММ

ТУГАЛНУУД ҺАЙНААР ТҮЛЖҮҮЛЭГДЭНЭ

...най Могой-Горхоной фермэдэ ...үнеэн харууһалагдадаг. Эндэ ..., тэдэнэй тугалнууд түл...эгдэдэг юм.

...рай малые харууһалха гээ...үнгэн хэрэг бэшэ. Тэдэнэй ...һоо таһалгаряагүй ябажа ...ушар гарадаг. Илангаяа тү...ын үдэрнүүдтэ нялха тугал...а онсо анхарал хандуулагда...үшар юуб гэхэдэ, нарай малые эхэһээнь гараһан сасуунь һайнаар анхаржа, хүл дээрэнь гаргажа шадабал, саашадаа түлжэхэ, тобиржохоодоо түргэн байдаг шуу.

Бүхыдөө фермэ дээрэмнай 180 гаран тугал мүнөө тоологдоно. Бултыень 45-даар хубаарилан, 4 бүлэг болгожо илгаабди. Тугалшад Анна Самбарова, Дулма Хартаева гэгшэднай 50—50 тугал харууһалдаг. Мүнөө тугалнууднай нилээд томонууд болоһон, эдеэ хоолдо гүйсэд һайн оронхойнууд. Саашадаа эдэнэй харууһалга бүри һайжархань лабтай. Юуб гэхэдэ, зунай хүхэ ногоон дээрэ, хадын горхоной эрье шадарай һэрюун байгаалиин оршондо намар болотор байхаар гаргагдаба ха юм.

Зуһаха үедэмнай шэмэтэ элбэг ногоонһоо гадна, рационой ёһоор һү, холимол тэжээл гэхэ мэтэ, мүн баһа минеральна тэжээл дуран соонь үгтэхэ.

Фермымнай тугалшад мал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ 800—900 граммаар нэмээхэ гэһэн уялга абажа, юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые эрхим амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ оролдожо байнад.

Эдэ үдэрнүүдтэ Занги-Сагаан, Дабани-Аман гэдэг зуһалангуудта шууялатай байгдана. Иигээд лэ тугалнуудай шэгнүүр ехээр нэмээхэ халуун хаһа оробо гээшэл даа.

Манай тугалшад аймагай тугалшадай мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гаралсаха бүхы арга боломжотой, гарахашье байха.

А. ХАРТАЕВА,
Туранай совхозой Хужарай отделениин зоотехник.

Түнхэн.

Июнь һара хура бороогоор элбэг байжа, бэлшээриин ногоон хаа хаанагүй һайжараа. Энэ үедэ колхоз, совхозуудай малшад һүрэгүүдээ үдэр һүнигүй адуулжа, һү шэмыень дээшэлүүлхэ, һайса таргалуулха гэжэ оролдоно.

Зунай бэлшээриин 4 һарада үнеэн бүриһөө 1100 килограмм һү haaxa социалис уялга абаһан Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой Арьбажалай һаалиин фермын малшад үсэд шангаар ажаллажа, үдэрһөө үдэртэ һаалияа дээшэлүүлжэ байнхай. Энээндэ мал адуулагша Зунды Батуевич Балганжаповай аша габьяа ехэ.

Үдын һаалгые энэ фермынхид бэлшээри дээрэнь үнгэргэнэ. Тиигэжэ үнеэдые иишэ тиишэнь үлүү намнахаяа болинхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Мал адуулагша З. Балганжапов. 2. Фермын үнеэн бэлшэжэ ябана. К. ГАБАЕВАЙ фотонууд.

...ОЛОН МЯНГАН ЦЕНТНЕР КУУЗИКУ

Түнгээн гэжэ газарта Гааргын совхоз куузику таридаг юм. Энэ шэмэтэ ургамалые гурбан жэлэй урда тарижа эхилээ һэн. Эдэ жэлнүүдтэ оройдоо 10 гектарта куузику таридаг байгаа һаа, мүнөө тэрэнээ 30 гектарта хүргэбэ.

Куузикугай рассада һуулгахадань, Гааргын дунда һургуулиин багшанар болон үхибүүд совхозой механизаторнуудта эдэбхитэйгээр туһалаа.

Мүнөө үедэ эндэ һурагшадай ажалай лагерь эмхидхэгдэнхэй. Тэндэ Хурамхаанай дунда һургуулиин болон найман жэлэй интернат һургуулиин 50 һурагшад амархынгаа хажуугаар куузику харууһалха юм.

— Куузику һайнаар уһалагдадаг, яһала үрэжэлтэй газарта таригдаа. Намартаа эндэһээ 10 мянган центнерһээ доошо бэшэ куузику абаха зорилготойбди,—гэжэ совхозой главна агроном Дамба Шагжиев мэдүүлээ.

Б. ГОМБОЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

...оһо хайшалалга—харюусалгатай хүдэлмэри

...ТҮЛЭГ ДУНДАА

Репортаж

...нэ үедэ хүдөө талада ехэл ...д һайхан үе саг хүрэжэ ерэн... Хүдөө зон иимэ үеые хүхын ...ай үе гэлсэдэг. Тон зүб нэр...ээл даа. Хүхы шэнхинэн ...одожо, жэргэмэл жэгтэй һай...ар жэргэжэ, сэсэгтэ нуга та... магтан байһаншуу. Үдэрһөө ...тэ бороо һая наашын, та...ангүй орожо, хүдөө талада га...да бүришье һайхан болонхой. ...этэй хүхэ ногоондо садаһан ...д яралгүйхэн совхозой МТМ ...э бэлшэн дүтэлнэ. Уданшье... эдэ хонид хайшалалгын пунк... хорёо соо оруулагдаад бай...һэн.

...алхи һүрэһэн сарай доро ...лай эршэтэ сохисо бишыха... замханагүй. Машинкануудай ...лгаряагүйгөөр таршаганан ...гахань эли соностоно. Сарай ... ороходо, наһатайшье зоной, ...ушье хүбүүд, басагадай тол...оо үргэнгүй хүдэлхэнь хараг... . Һаяхан хайшалагдаһан ноо... тэбэреэд, шудагар шамбай ...эй, нара һалхинһаа хүрилһэн ... шарайтай хүбүүхэн шэгнүү... ойро ерэбэ.

— Валентина Зиновьевна, ...хэн нооһыем хэмжээд абыт... Яһала томохонуудыень шэлэ... хайшалаа һэм. Шэгнүүр дара... байха даа,—гээд орхиходонь, ...ахан бэетэй эхэнэр энеэбхилэн, татажа, толгойгоо дохисогоон:—Табиит даа. Шимни үдэр бүхэндэ олон хони хайшалдаг болоxо байнаш,—гэжэ дэмжэнэ.

Энэ хүбүүмнай Дамба Намдыков гээшэ. Гурбан жэлэй урда тээ Дамба хүбүүн эгээн түрүүшынхиеэ хони хайшалжа туршаһан юм. Тиихэдэ гартаа дүйтэй байһанаа мэдүүлээ бэлэй. Мүнөө Дамба Намдыков Шэбэртын дунда һургуули дүүргээд, түрэл совхоздоо хүдэлхөөр үлэнхэй. Хони хайшалалгын харюусалгатай хаһын хүрэжэ ерэхэдэ, отделениие эрхилэгшэ Доржо Гомбоев Намдыковта хандаа һэн. Тэрэ арсаагүй. Түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, оролдосотой һайнаар хони хайшална. Үдэр бүхэндэ 85 килограммһаа доошо бэшэ нооһо хайшална. Үетэндөө, мүн һургуулиин һурагшадта нүхэр Намдыков ажалай бодото үльгэр жэшээ харуулна. Арбадахи классай һурагшанар Аюр Гомбоев, Мэлс Жалсанов гэгшэд аха нүхэрһөө үлэнгүй хүдэлхые оролдоно. Тэдэнэр үдэр бүхэндэ 40 гаран килограмм нооһо хайшалдаг байха юм.

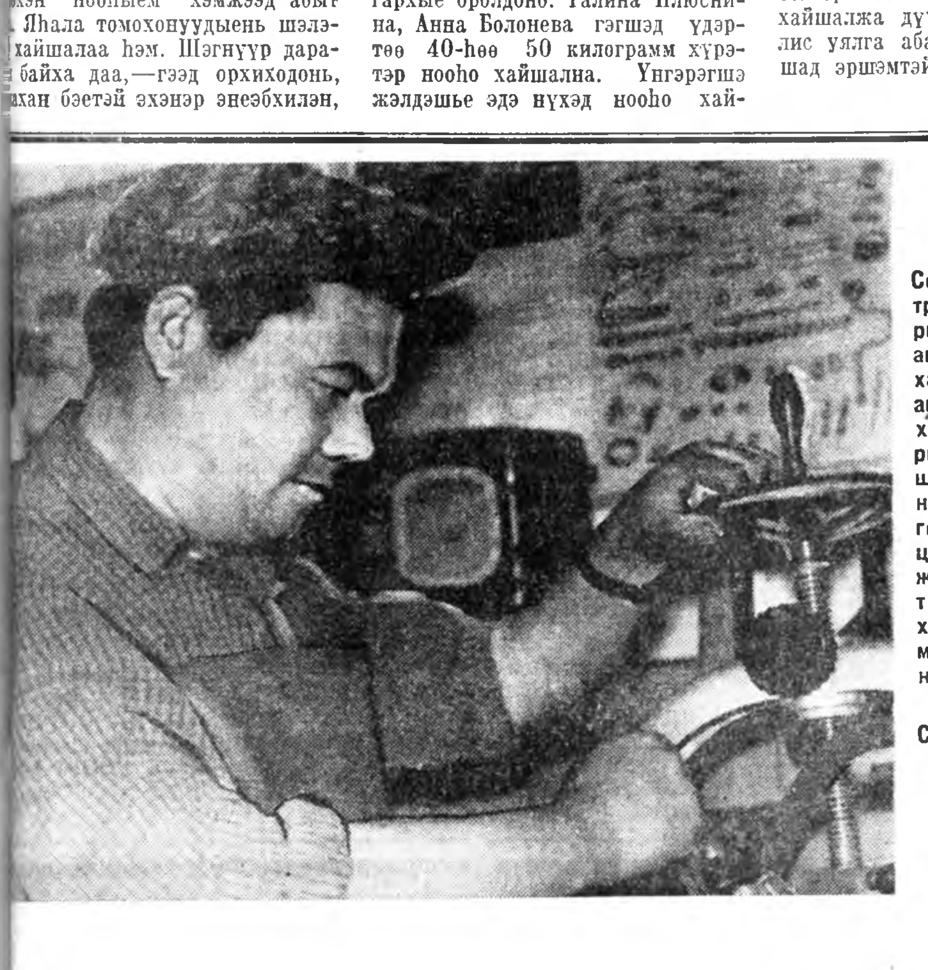
Гар хайшалагшад мүн лэ шалгархые оролдоно. Галина Илюснина, Анна Болонева гэгшэд үдэртөө 40-һөө 50 килограмм хүрэтэр нооһо хайшална. Үнгэрэгшэ жэлдэшье эдэ нүхэд нооһо хайшалалгада шалгарһан байха юм.

Наран шангаар шаража, улам бүгшэм болоно. Нэхы дулаан нооһонһоо һалаһан хонид бэеэ һэгсэрэн, гансата хүнгэршэһэндөө тангаршаалдаадшье туршана. Энэ үдэр Бэшүүрэй аймагай Бэшүүрэйнгээ совхоз соо мэдээжэ болоһон хонишон Галсан Дыршиковэй хонид хайшалагдажа дүүрэхээ байгаа һэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэнэй отарын хонин бүриһөө 3 килограмм нооһон хайшалагдаһан байна. Мүнөө жэл мүн лэ хонин бүриһөө гурбан килограмм нооһо абаха түсэбтэй. Эрхим һайнаар ажаллажа, үнгэрэгшэ табан жэл соо амжалта туйлаһанайнгаа түлөө нүхэр Дыршиков «Шэн габьяата ажалай түлөө» медаляар шагнагдаа һэн.

— 506 эхэ хонитойб, тобир тарган ондо ороо. 20 хүн агрегадта хүдэлнэ. Хоёр үдэрэй турша соо хонидыемни хайшалжа дүүргэхэ бэзэ гэжэ найдагдана. Нooһыень үлөөнгүй, бултадаа яһала оролдосотойгоор хайшалжа байнхай,—гэжэ нүхэр Дыршиков мэдүүлээ бэлэй.

Машинкануудай таршаганахань соностоһоор лэ зандаа. Богони болзор соо совхозойнгоо хонидые хайшалжа дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абаад, хони хайшалагшад эршэмтэй бэрхээр хүдэлнэ.

Ц. ХАМАЕВ.

Павел Константинович Седунов «Бурводстрой» трестын эрхим хүдэлмэришэдэй нэгэн юм. Тэрэ автоэлектригээр ажаллаха зуураа, автомашина, автокран болон бусад түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха хүдэлмэриие һайн шанартайгаар хэдэг байна. Тэрэ үдэр бүриингөө даабариие 130 процент дүүргэжэ, мүнөө жэлэй хоёрдохи хахадай түсэбөөр ажаллажа байнхай. Нүхэр Седунов коммунис ажалай ударнигай нэрэ солодо хүртэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. К. СЕДУНОВ ажалдаа.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

СССР-эй уран зохёолшодой табадахи съезд

МОСКВА. (ТАСС). СССР-эй уран зохёолшодой V съезд Кремлиин Ехэ ордон соо июниин 29-дэ хүдэлмэреэ эхилээ. Съездын делегадууд ба айлшад, совет соёл культурын ажал ябуулагшад, олониитын түлөөлэгшэд заседаниин зал соо суглараа.

Нүхэд **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, П. Е. Шелест, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, П. М. Машеров, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов. К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев болон М. С. Соломенцевые** сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Социалис Ажалай Герой, уран зохёолшо Н. С. Тихонов съездые нээһэн байна.

«САЛЮТ» СТАНЦИ НИИДЭЛГЭЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЬЭЭР

НИИДЭЛГЫЕ ЗАЛАН ЖОЛООДОДОГ ЦЕНТР. (ТАСС). **Космонавтнууд Добровольский, Волков ба Пацаевай дэлхэйе тойрон ниидэжэ ороһоор июниин 28-най үглөөгүүр 23-дахи сүүдхэнь эхилбэ. Москвагай сагаар 12 часта «Салют» гэжэ научна станци дэлхэйе 342 дахин тойроо.**

Медицинскэ шэнжэлгэнүүдые хирэ хирэ болоод хэжэ байха аппаратура хэрэглэгдэн, космонавтнуудай зүрхэ-һудаһые шэнжэлэлгэ ниидэлгын үедэ үргэлжэлүүлэгдээ. Медицинскэ хиналтын мэдээнэй ёһоор, ажаллаагүй байхадань, Георгий Добровольскиин һудалынь 72, Владислав Волковой—64, Виктор Пацаевай — 72 дахин минутын турша соо сохидог байгаа. Амисань минута соо тус тустаа 16, 18, 16, шуһанайнь дарасын хэмжээн мүнгэнэй уһанай столбын 115—70, 115—68, 115—75 миллиметр болодог байгаа.

Космонавтнууд үдэрэй турша соо станци дээрэхи оньһон түхеэрэлгэнүүд болон агрегадуудые шалгажа үзөө. Экипажай элидхэлнүүдэй ба телеметрическэ информациин мэдээнүүдэй ёһоор, станци дээрэхи бүхы оньһон түхеэрэлгэнүүд һаадгүй һайнаар хүдэлнэ. Экипажай гэшүүд нүхэд Добровольский, Волков болон Пацаевай бэе һайнууд. Дэлхэйе тойрон дабшадаг научна лабораториин ниидэлгэ үргэлжэлһөөр.

ЭРДЭМТЭДЭЙ КОНФЕРЕНЦИ

Сибириин национальна районуудтахи хүдэлмэришэн ангиин, тариашад болон интеллигенциин түүхэдэ зорюулагдаһан научна конференци үсэгэлдэр Буряадай филиалай конференц-зал соо хүдэлмэреэ эхилбэ. СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделени, Буряадай филиал энэ конференци зарлаһан байна.

Сибириин национальна районуудта хүдэлмэришэн ангиин бии болоһон тухай, тариашад болон интеллигенциин түүхэ шэнжэлдэг элитэ эрдэмтэд энэ конференцидэ хабаадана. Москваһаа, Ленинградһаа, Новосибирскһээ, Эрхүүһээ, Яхадһаа, Туваһаа болон бусад городуудһаа түүхэ шэнжэлдэг эрдэмтэд эндэ ерэнхэй. Мүн Буряадай филиалай эрдэмтэд, Улаан-Үдэ городой дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэд-багшанар энэ конференцидэ хабаадалсана.

Монголой Наукануудай академиин академик **Ринчин** энэ конференцидэ хабаадалсана.

Түүхын эрдэмтэдэй энэ конференци үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ академик **А. П. Окладников** хуряангы үгэ хэлэжэ, энэ конференци нээбэ.

Конференциин түрүүшын үдэрэй пленарна заседани дээрэ хэдэ хэдэн элидхэлнүүд шагнагдаба.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр нацинуудай социальна талааараа адли болон хүгжэжэ байһан зарим асуудалнууд тухайда түүхын эрдэмэй доктор **Б. С. Санжиев** (Эрхүү) түрүүн элидхэл хэбэ. Сибириин национальна районуудта хүдэлмэришэн ангиин бии болоһон, хүгжэһэн зарим асуудалнууд тухай түүхын эрдэмэй доктор **П. Т. Хаптаев** (Улаан-Үдэ) элидхэл хэбэ.

Капитализмые алад гараад, социализмда орожо байха үедэ Сибириин национальна районуудтахи совет тариашадай түүхын гол шухала асуудалнууд тухай түүхын эрдэмэй кандидат **Г. Л. Санжиев** (Улаан-Үдэ) элидхэл хэбэ. Сибириин национальна районуудта хүдэлмэришэн ангиин бии болоһон түүхын шухала асуудалнууд (1921—1937 онууд) гэһэн темээр түүхын эрдэмэй кандидат **Б. М. Митупов** (Улаан-Үдэ) элидхэл хээ.

Яхад арад зоной таряа таридаг болоһон түүхэ тухайда, феодализмын үедэ Сибириин национальна районуудта тариашадай түүхэ шэнжэлхэ зарим асуудалнууд тухай түүхын эрдэмэй докторнууд **Г. П. Башарин** (Яхад), **Е. М. Залкинд** (Улаан-Үдэ) элидхэлнүүдые хэһэн байна. Социализм байгуулгын үедэ Сибириин национальна районуудтахи хүдэлмэришэн ангиин хубилһан тухай, СССР-эй бага арадуудые, үндэһэ яһатаниие хүгжөөхэ ленинскэ национальна политикын удха шанар тухайда түүхын эрдэмэй доктор **Г. А. Докучаев,** юридическэ эрдэмэй кандидат **Б. Л. Борисов** (Новосибирск), түүхын эрдэмэй доктор **С. И. Якубовская** гэгшэд элидхэл хээ.

Энээгээр түрүүшын үдэрэй пленарна заседани дүүрээ. Удаадахи үдэрнүүдтэнь хэдэ хэдэн секцинүүд боложо таһараад, конференци хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

Июниин 28-да Кремль соо СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани болобо. Энээниие СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный хүтэлбэрилөө. ОАР-ай президент, Араб социалис союзай түрүүлэгшэ Анвар Сададай уряалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын майн 25-һаа 28 хүрэтэр Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада айлшалһан тухай асуудал хаража үзэгдөө.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Н. В. Подгорнын ОАР-та айлшалха үедөө хэһэн ажал ябуулгыень һайшааһан тогтоол баталан абаба.

Советскэ Союз ОАР хоёрой хоорондын хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договор эсэслэн баталха тухай асуудалые Президиум хаража үзөө. Советскэ правительствын үмэнэһөө СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко үгэ хэлэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев үгэ хэлэхэдээ иигэжэ мэдээсэбэ: СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссинууд Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай, Каирта байгша оной майн 27-до батала гдаһан договорые хамтынгаа заседани дээрэ хаража үзөөд, нэгэ һаналтайгаар һайшаагаа.

Советскэ Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договор эсэслэн баталха гэһэн дурадхалые үгэ хэлэһэн бүхы хүнүүд нэгэн һаналтайгаар дэмжэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный зүбшэн хэлсэлгын дүн гаргаа. Тиихэдээ Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договор эсэслэн баталха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха дурадхал оруулба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд тус Указые нэгэн дуугаар баталан абаа. Н. В. Подгорный Указ ба эсэслэн баталалгын грамотада гар табиба.

Һүүлээрнь ядерна зэбсэг ба хүниие олоорнь хюдаха бусад түхэлэй зэбсэгүүдые далайнуудай, океануудай оёорто, тэрэнэй хүрьһэн доро байлгахые хорихо тухай, Советскэ правительствын үмэнэһөө 1971 оной февралиин 11-дэ гар габигдаһан договор эсэслэн баталха тухай асуудалые Президиум зүбшэн хэлсэбэ. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зүгһөө СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко энэ асуудалаар элидхэл хээ.

Союзай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин түрүүлэгшын орлогшо, КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. Ф. Катушев СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай үмэнэһөө мэдээсэл хэбэ.

Хоёр палатын гадаадын хэрэгүүдэй комиссинууд ядерна зэбсэг ба хүниие олоорнь хюдаха бусад түхэлэй зэбсэгүүдые далайнуудай, океануудай оёорто, тэрэнэй хүрьһэн доро байлгахые хорихо тухай договор июниин 18-най хамтынгаа заседани дээрэ хаража үзөөд, тус договор эсэслэн баталхыень СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ һанамжалан дурадхаха гэжэ нэгэн һаналтайгаар шиидхээ. Энэ договор уласхоорондын шухала удха шанартай ябуулга болоно гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, ядерна зэбсэг ба хүниие олоорнь хюдаха бусад түхэлэй зэбсэгүүдые далайнуудай, океануудай оёорто, мүн тэдэнэй хүрьһэн доро байлгахые хорихо тухай договор эсэслэн баталха гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ баталхые дурадхаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд тус Указые нэгэн дуугаар баталан абаба. Н. В. Подгорный СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ ба эсэслэн баталалгын грамотада гар табиба.

Һүүлээрнь СССР-эй Верховно Соведэй Президиум удаадахи асуудалые зүбшэн хэлсэһэн байна. Хилын саана — Люксембургда, Замбида, Сириин Араб Республикада СССР-эй Верховно Соведэй түлөөлэгшэдэй, Францида — Верховно Соведэй палатануудай гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай делегациин хэһэн ажал ябуулгые Президиум һайшааба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум тэрэшэлэн ороной дотоодын ажабайдалда хабаатай хэдэ хэдэн асуудалнуудые, тусхайлан хэлэбэл, союзна, автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй, нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй июниин 13-най һунгалтын дүнгүүдые заседани дээрээ хаража үзөө.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ХАНИ БАРИСААН, ХАРИЛСАА ХОЛБООН ТУХАЙ СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ БА АРАБУУДАЙ НЭГЭДЭМЭЛ РЕСПУБЛИКЫН ХООРОНДОХИ ДОГОВОРЫЕ ЭСЭСЛЭН БАТАЛХА ТУХАЙ

Эсэслэн баталхын тула СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалһан, Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай 1971 оной майн 27-до Каирта гар табигдаһан, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай һайшааһан договорые **эсэслэн баталха.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 28.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ДАЛАЙНУУД БА ОКЕАНУУДАЙ ОЁОРТО, ТЭРЭНЭЙ ХҮРЬҺЭН ДОРО ЯДЕРНА ЗЭБСЭГ, ХҮНИИЕ ОЛООРНЬ ХЮДАХА БУСАД ТҮХЭЛЭЙ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ БАЙЛГАХЫЕНЬ ХОРИХО ТУХАЙ ДОГОВОР ЭСЭСЛЭН БАТАЛХА ТУХАЙ

Эсэслэн баталхын тула СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зууршалһан, далайнууд ба океануудай оёорто, тэрэнэй хүрьһэн доро ядерна зэбсэг, хүниие олоорнь хюдаха бусад түхэлэй зэбсэгүүдые байлгахые хорихо тухай Совет Социалис Республикануудай Союзай правительствын зүгһөө 1971 оной февралиин 11-дэ Москвада, Лондондо ба Вашингтондо гар табигдаһан, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай һайшааһан договорые **эсэслэн баталха.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 28.

КОРЕЙН АРАДАЙ ТЭМСЭЛДЭ ТАЛАРХАЛ

Урда-Корейһээ американ сэрэгүүдые гаргахын, демократическа амгалан ёһоор оронии нэгэдүүлхын түлөө Корейн арадай хэдэг тэмсэлдэ таларха лгын һара Советскэ Союзда боложо байна. Городуудта олониитын суглаанууд, совет-корей хани барисаанай үдэшэнүүд боложо, тэдээн дээрэ хүдэлмэришэд, алба хаагшад, эрдэм ухаанай болон соёлой ажал ябуулагшад үгэ хэлэхэдээ, Алас-Дурна зүгтэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал ба аюулгүй байдалда гай түбэг татадаг американ империалистнуудые, Пак Чжон Хи гэгшын бүлэгые шоо шобто хараһан байна.

Фотовыставкэнүүд, фильмүүдые харуулалга, КНДР тухай, социалис байгуулалтада корей арадай туйлаһан амжалтанууд тухай радио-дамжуулганууд һарын үедэ эмхидхэгдэхэ юм.

Һарын эхилхэдэ Хабаровск, Находко, Ялта болон бусад городуудта хани барисаанай үдэшэнүүд болоо.

Корей арадтай аха дүүгэй хани барисаа саашадань бэхижүүлхэбди, харилсаа холбоо хүгжөөхэбди гэжэ манай Эхэ ороной ажалшад онсолон тэмдэглэнэ. (ТАСС).

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ТАБИҺАН АСУУДАЛ

ҮРИҺӨӨ ХЭЗЭЭ ҺАЛАХА ЮМ?

Колхоз, совхозуудта гол һалбаринуудһаань гадна, хамһабариин промышленна үйлэдбэри эмхидхэхэ, олзоборилго хэхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые буйлуулха, барилгын материал болон хүн зоной хэрэглэхэ эд бараа үйлэдбэрилхэдэнь али болохоор дэмжэхэ гэжэ КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд соо хэлэгдэнхэй.

Энэ талаар Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхоз газар нютагайнгаа эрхэ байдалда тааруулан, арга боломжоёо хэрэглэжэ, хамһабариин элдэб предприяти эмхидхээд, бага бэшэ олзо доход оруулдаг болонхой. Илангаяа модо, барилгын материалнуудые, избёосхо, хирпиисэ гэхэ мэтые ондоо тээшэнь худалдажа, энэ колхоз нёдондо жэлдэ 296,2 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа. Мүн хартаабха, овощ буйлуулха, хадагалха өөһэдын тусхай завод барижа эхилэнхэй.

Эдэ бүгэдэнь тон һайшаалтай гээшэ бэлэй даа. Энээндэ колхозой түрүүлэгшэ А. А. Шатовай оролдолго, габьяа яһала ехэ. Аймагай, республикын суглаануудташье колхоз, мүн Шатов яһала магтуулһан, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн гэжэ тоологдодог болоһон.

Тиигэбэшье тус колхозой бодото байдалтай танилсаад байхадаа бүхы юумэнь тиимэшье һайн, ажалынь амжалтатайгаар ябана гэжэ эрхихэ аргагүй байна.

«Прибайкалец» колхоз үнгэрэгшэ табан жэл соо бүхыдөө 5943,2 мянган түхэригэй олзо доход оруулаа. Тэрэнэйнь 3807,5 мянганиинь мяха, һү болон бусад продукци худалдалгаһаа абтаа, саада тээхи 2135, 7 мянган түхэригынь хамһабариин промышленна предприятиһаа ороһон байна. Илангаяа монсогор модо, барилгын модо, хэрэгсэлнүүдые, избёосхо, хирпиисэ худалдалгаһаа 897 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулагдаа. Харин хүдөө ажахын продукци худалдалгаһаа оройдоол 163,6 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо абаа.

Теэд энэ колхознай мүнөө эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ ажахы бэшэ, харин нэгэ муухан барилгын организаци шэнги болошоод байхань хэр зүб гээшэб? Зай харыт даа. Энэ үедэ колхоздо аяар 1,4 миллион түхэригэй дүүргэгдээгүй элдэб барилга бии. Бүри таба-зургаан жэлэй саада тээ эхилэгдэһэн барилгануудыншье хүсэндөө хүргэгдөөгүй хэбтэнэ.

Энээгээр юу хэлэхээ һананабиб? Үрэжэлтэй һайн газартай тус колхоз ороһо таряа, хартаабха, овощ, мяха, һү элбэгээр үйлэдбэрилхэ дүүрэн аргатай аад, харин бэлэн мүрыень хаража, хажуудаа байһан ой модо, барилгын материалнуудые худалдаад, бэеэ амар байхые оролдоно гээшэ ха.

Үнгэрэгшэ жэлдэ колхоздо мал ажалайнь бүхы һалбаринууд аяар 89.750 түхэригөөр гарзатажа гараа. Тэрэ тоодо гансахан гүрэндэ һү худалдалгаһаа 33,5 мянган түхэригөөр гарзатаа. Үнэндөө нёдондо жэлэй майһаа хойшо һү худалдан абаха гүрэнэй сэнгэй дээшэлүүлэгдээд байхада, тус колхозой һү худалдалгаһаа иимэ ехэ гарзада орожо байхань яашье хүлисэшэгүй. Колхоздо үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын гаргашынь ехэ, һаалишад, малшадай ажалай түлөөһэнэй гуримшуулагдаагүй дээрэһээ абтаһан һүнэйнь центнер бүхэнэй өөрын үнэ сэн 23 түхэриг 62 мүнгэтэ болоно. Үбэлжэлгын үедэ центнер һүнэйнь өөрын үнэ сэн аяар 50 түхэригтэ хүрэһэн байна. Иигэжэ байхадань яагаад һүнһөө ашаг олзо оруулагдахаб даа, аргагүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ һү һаалиншье өөдэтэй дээшэлнэгүй. Үнгэрэгшэ табан жэлдэ үнеэн бүхэнэйнь һү шэмэ миил 36 килограммаар дээшэлээ.

Гадна хүдөө ажахын бүхы продукци худалдалгаһаа оруулһан ашаг олзыень тэдэ продукци үйлэдбэрилгэдэ хэгдэһэн гаргашатай сасуулхада, колхоз 29,3 мянган түхэригөөр гарзатаа. Энэмнай республикын бүхы 70 колхозууд сооһоо иимэ бирагүй байдалда ороһон дүрбэхэн ажахынуудай нэгэниинь болоно.

Колхозой правлени, гол үйлэдбэриһөө олзо оруулаагүй аад, гүрэнһөө айхабтар ехэ мүнгэ урьһа, зээлеэр абаад һууна. Байгша оной апрелиин 1-нэй байдалаар энэ ажахы гүрэнһөө абаһан үри зээлиингэ мүнгэнэй хэмжээгээр республикын ёһотойл «чемпион» болоод байнхай. Колхоз мүнөө удаан болзорто бусаахаар гүрэнһөө аяар 2402 мянган түхэриг урьһаар абанхай. Энэнь ажахын бүхы зөөриин (гол фондын) сэнгэй 80 процент болоно. «Үри шэрэнь үһэнһөөнь олон» гэдэг энэл ха юм даа. Колхоз һүүлэй найман жэлэй туршада гүрэнһөө 2151,4 мянган түхэриг урьһаар абаһан аад, энэ үе соо оройдоол 427,4 мянган түхэригыень бусаагаа. Бэшэниинь бусаагдаха болзорoo хүсэшоод, мүнөө болоходо процентнь нэмэжэл байна ха юм. Энээнһээ уламжалан, ажахын бүхы зөөриин сэн ехэ боложо, абаһан продукциин өөрын үнэ сэн улам дээшэлнэ бшуу.

Энэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, зарим гэшүүд хамтынгаа мүнгэ зөөриие гамнадаггүй, арьбадхахые оролдодоггүй. Харыт даа. Административна болон хүтэлбэрилхы тушаалтадай ажалай түлөөһэндэ һүүлэй табан жэл соо 7006,3 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Энэнь хоёр томо колхозой гаргашалһанай шэнээн мүнгэн болоно.

Гол һалбаринуудаа ажахын тоосоондо оруулха, бригада, фермэнүүдтэ ажал хүдэлмэриие шэнэ түрүү гуримаар эмхидхэхэ талаар эндэ юуншье хэгдэнэгүй. Экономическа хүдэлмэри орхигдошонхой. Бригада, фермэ бүхэндэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэдэ хэды шэнээн гаргаша хэгдээб, продукциин өөрын үнэ сэнгые хямдаруулха ямар арга бииб гэжэ шэнжэлжэ үзэдэггүй.

Колхозой Уставшье хазагайруулагдана. Нёдондо колхозой правлениин бүхы зүблөөнүүдынь олоной дуугаар һунгагдаһан 15 гэшүүдэй оройдоол 3—8 хүнэй хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэһэн байна. Иигээд ерэхэдээ колхознигуудынь хамтынгаа хэрэгые хүтэлхэ хэрэгтэ өөрөө эдэбхитэйгээр хабаадаха аргагүй байна бшуу.

Энэ ажахыда элдэб уулзалга, суглаа хуралдаай һүүлдэ, мүн ямар нэгэ хүдэлмэриин дүүрэһэнэй дашарамда гээд хүхинэмэ хүүемэ найр зугаа эмхидхэжэ, хамтын жасаһаа мүнгэ ехээр абаад, эдеэлгэ уулга олоор үнгэргэдэг заншалтай болонхой. Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Шатов, парткомой секретарь нүхэр Вязинский, түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Родионов гэгшэдэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар механизаторнууд, малшадай зүблөө үнгэргэбэбди гээд, һүүлээрнь бүхы Прибайкалиин аймаг соогоо наярма ехэ найр хээ. Эндэ 120 шэл хара архи, 90 шэл улаан архи, пиво, стол дэлбэрмэ ехэ эдеэ хоол колхозой мүнгөөр абтажа, хоёр-гурбан үдэр архидаан болоо. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, гансахан нёдондо жэлдэ эдэ мэтэ элдэб сайлалган, хүндэлэлгэндэ зорюулагдажа, 5271 түхэриг гаргашалагдаа.

Эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, гүрэнһөө мүнгэ зөөри урьһа зээлеэр абахыень абаад, тэрэниие ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, ажахыгаа түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ зорюулха ёһотой бшуу. Гүрэнһөө мүнгэ абажа, ямар нэгэн ехэ барилга эхилээ һаа, тэрэнээ болзор соонь бүтээхэ хэрэгтэй. Тиихэдээ колхоз бүхэн гүрэнһөө һомологдожо үгтэһэн мүнгэнэй түхэриг бүхэниие зүбөөр хэрэглэн, нэн түрүүн хүдөө ажахын продуктнуудыел элбэг дэлбэгээр абадаг болохын түлөө тэмсэхэ зэргэтэй ха юм. Эгээл энэ асуудал тушаа КПСС-эй XXIV съезд онсо анхарал хандуулаа һэм шуу.

Г. ИЛЬИН,
республикын хүдөө ажахын министерствын колхозуудай таһагай начальник.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭДЭ—ТҮРҮҮ АРГА

СЕНАЖ—ШЭМЭТЭЙ ТЭЖЭЭЛ

Саашадаа мал ажалай продукци абалгые дээшэлүүлхын тула элбэг, һайн шанартай тэжээл ехэ хэрэгтэй. «Ажахы бүхэндэ тэжээл элбэг хүрэхөөр бэлэдхэдэг болохо. Үри ехэтэй хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар лэ мал ажалаа хойшодоо хүгжөөжэ шадаха байнабди» гэжэ КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд дотор заагданхай. Тиихэ зуураа тэжээл бэлэдхэхэ, тэрэниие хадагалха зохид һайн аргануудые үргэнөөр хэрэглэдэг болохо, үбһэ хуряахадаа ногоое үлгэжэ, агаараар үлеэлгэжэ хатааха, сенаж болон ногооной витаминтай гурил бэлдэхэ шухала гэжэ тэндэ хэлэгдэнхэй.

Манай республикын ажахынуудта үбэлдөө гол түлэб үбһэн ехээр хэрэглэгдэдэг байна. Зүгөөр үбһэ бэлэдхэхэдэ тэрэнэй ашаг шэмэтэ бодосуудынь ехээр гээгдэдэг байха юм. Хура бороогой ороод байбал, сабшагдаһан ногоон мүр дээрээ, баалда, бухалдаа удаан хэбтэдэг. Тиигэжэ тэрэ наранай туяаһаа, хура борооһоо муудажа, белогоо гээдэг, амтагүй болодог гээшэ. Тиимэ үбһэн шанарайнгаа талаар һолоомонтой адлирхуу болошодог байна. Эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаануудай туршалга хэһэнэй ёһоор тиимэ үбһэн тэжээлэй шанарай 40 процентые, бэедэ шэнгэсэтэй протеинэй 30 процентые алдадаг гэжэ тодорхойлогдонхой.

Мүнөө үедэ манай орон дотор, мүн хилын саана сенаж ехээр хэдэг болоно байна. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1971 оной апрелиин 13-най тогтоолой ёһоор манай республикын ажахынуудта 1975 он хүрэтэр 30 мянган тонноһоо бага бэшэ сенаж бэлдэгдэхэ хараатай.

Теэд манай республикын колхоз болон совхозуудта сенаж бэлдэхэ дүй дүршэл үшөө байхагүй. Тиимэһээ тэрэниие али бүхы талаһаань шэнжэлжэ үзэхэ, ойлгожо абаха шухала болоно.

Сенаж гээшэ 45—55 процент шиигтэй болотороо һэбэрээгдэһэн ногоогоор, бүтүү юумэн соо дарагдаһан тэжээл болоно. Юрын силосһоо энэ юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, бага зэргэ хатаагдан татаһан ногоогоор хэгдэһэн хадаа тэндэ органическа кислота бии болодоггүй байха юм. Сенаж соо буриин бактери үдэдэггүй юм. Зүгөөр тиимэ ногооной буритажа болохо байһан хада сенаж агаар табихагүй байра соо хээд, тэрэнээ дээрэһээнь һайса хушаха эрилтэтэй.

Юрын силостэ орбол, сенаж багаар эһэдэг, тэрээн соо саахар үлэдэг, тиигэжэ ногооной хангалтама үнэрынь шэмэ шанарынь алдагдадаггүй бшуу. Сенаж дарахада ногооной набшаһа, сэсэг бүхыдөө үлэдэг гээшэ. Тиимэл хадань тэрэниие «үбэлэй ногоон бэлшээри» гэжэ нэрлэдэг. Мал ажалай бүхэсоюзна институдай туршалга хэһэнэй ёһоор нэгэ кубометр сенаж дотор силосэйхиһээ 1,5 дахин ехэ хуурай тэжээл байдаг. Нэгэ килограмм сенаж 0,4—0,5 тэжээлэй единицэ болодог, 50—60 грамм бэедэ шэнгэсэтэй протеинтэй, 40—50 миллиграмм каротинтай байдаг. Тиин 1 килограмм силос 0,16—0,2 тэжээлэй единицэ болодог байна.

Энэ институдай туршалгын ажахыда иимэ нэгэ шэнжэлэлгэ хэгдээ. Клевер ногоогоор хэгдэһэн силос, үбһэ, тэжээлэй свёкло болон таряа талханай зүйл эдижэ байһан үнеэд сүүдхэдэ. 16,5 килограмм һү үгэһэн, продукциин килограмм бүридэ 0,89 тэжээлэй единицэ гаргашалагдаһан байгаа. Тиигэжэ нэгэ центнер һү абахын тула 7 түхэриг 5 мүнгэнэй тэжээл эдюулэгдэһэн байха юм. Зүгөөр сенаж таряа талханай зүйл хоёрые эдеэд байһан үнеэдынь нүгөөдүүлтэеэ һү адли үгэһэн байна. Харин гаргашалагдаһан тэжээлэйнь үнэ сэн 5 түхэриг 02 мүнгэтэ гэхэ гү, али 28 процентээр бага болоо. Эдэ тоо, баримтанууд юу харуулааб гэхэдэ, үнеэдэй тэжээлэй рационде сенаж байбал, силос, үбһэ болон корнеплодуудыешье хэрэглэнгүй байжа болохо гэжэ гэршэлээ. Гадна хоёрдохи һүрэг үнеэдтэ үгтэһэн бүхы тэжээлэйнь хэмжээн нүгөөдэһөөнь хоёр дахин бага байһан. Тиимэһээ тэжээл малда хубаарилжа үгэхэдэ нилээд бага ажал хэгдэнэ ха юм.

Сенаж хэрэглэхэдэ экономическа талаараа ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь иимэ тусхай туршалгаар элишэлэгдэһэн байна. Жэшээнь, нэгэ тонно ногоое малда эдюулхэдэ 333 килограмм һүн абтана. Эды шэнээн сенаж үнеэдтэ үгэхэдэ 262 килограмм, ногоогоор хэгдэһэн тонно силос эдюулхэдэ 224 килограмм, агааараар үлеэлгэжэ хатаагдаһан тонно үбһэ үгэхэдэ—190 килограмм, юрэ хатаагдаһан үбһэ эдюулхэдэ — 80 килограмм һүн абтаһан байна.

Сенаж хэхэдээ сабшалан дээрэхи ногоо, хээрэ таригдаһан олон жэлэй ногоо, зелёнко хэрэглэхэдэ болохо юм. Һайн шанартай сенаж бэлдэхын тула буурсагта ногоонуудай толгойлоод, залаата ногоонуудай колосложо эхилхэ үеэр сабшахада һайн. Илангаяа хүсы, клевер болон бусад буурсагта ногоогоор сенаж дарахада ашаг шэмэ ехэтэй байдаг.

Сенаж дарахын тула һайн байра хэрэгтэй. Хилын саана, мүн манайшье орон дотор иимэ тэжээл бэлдэхэдээ булад, алюмини, түмэр бетоноор хэгдэһэн, агаар орохогүй бүтүү башни хэрэглэдэг байха юм.

Мал ажалай бүхэсоюзна эрдэм шэнжэлэлгын институдай туршалга хэһэнэй ёһоор 45—55 процент шиигтэй ногоогоор сенаж хэхэдээ олохон колхоз, совхозуудта бии байгаа силосэй хирпиисэ болон досоохоо жэлэгдэмэл башнинуудые хэрэглэхэдэ болохо гэжэ тоологдоо. Зүгөөр тэжээл абадаг нүхэнүүдыень һайса бүглэхэ хэрэгтэй. Сенажай дээрэһээ гутахагүйн тула һая сабшагдаһан, хэршэгдэһэн ногоое 60—80 сантиметр зузаанаар даража, дээрэһээнь синтетическэ пленкоор хушадаг байна. Тэрэ плёнко дээрээ 3—5 сантиметр зузаан ногоо хэжэ, дээрэнь 1—2 сантиметр зузаан шорой хаяжа үгэдэг.

Иимэ байра соо хадагалагдаһан тэжээл халадаггүй, бурьтадаггүй байха юм. Сенаж хэхэдээ ногоогоо шадаал һаа жэжээр хэршэхэ гэжэ оролдохо. Хэршэгдэһэн ногооной утань 3 сантиметрһээ үлүү байха ёһогүй. Энэл ушарта ногоон забһаргүйгөөр, һайнаар дарагдаха байна бшуу. Һайнаар жэжэлэгдэһэн ногоое башни соо хэхэдээ тэрэниие ехээр дараха гэжэ оролдоһонойшье хэрэггүй, миил ногооe жэгдээр тарааха болоно. Сенаж башни соо хэхэдэ юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, тэжээл оньһон аргаар ашаха, буулгахада зохид юм.

Манай ороной олохон ажахынууд мүнөө үедэ һайн шанартай сенаж траншей соо бэлдэдэг болонхой. Жэшээнь, Калужска областьдо 45—55 процент шиигтэй ногоое траншей соо хэжэ, гусеничнэ тракторaар даража, дээрэһээнь синтетическэ пленкоор хушаад, 15—20 сантиметр зузаан шорой хаяжархидаг дүршэлтэй. Шалгалта хээд үзэхэдэ, иигэжэ дарагдаһан сенаж һайн шанартай, килограмм бүридэ 36 миллиграмм каротинтай, 67 грамм протеинтэй байһан байна.

Сенаж дарахадаа хүрэлмэрээ заашье таһалдуулжа болохогүй. Илангаяа ногооe үлүү хатаахада муу.

Томскын хүдөө ажахын туршалгын станциин ажахыда сенаж бэлдэхэдээ эгээн түрүүн ногооe косилкаар сабшаад, бага зэргэ һэбэрээгээд, тэрэнээ 6 метр үргэнтэй ГВК-6 тармуураар баал болгодог байна. Тиигээд тэрэнээ хоёр ондоо аргаар суглуулжа туршаа. Түрүүн КС-2,6 түхэлэй силосэй комбайн хэрэглэхэдээ мотовилыень, хюрөөень абажархидаг юм. Һүүлээрнь СК-4 комбайнда ногоо жэжэлхэ түхеэрэлгэ тодхожо хэрэглэһэн байна. Энэнь зохид гэжэ сэгнэгдээ. Ороһоной энэ комбайн хэрэглэхэдээ һолоомо суглуулдаг 40 кубометрэй тэргээрнь сэнажда ороход хэршэгдэһэн ногоо зөөдэг дүршэлтэй.

Хэршэгдэһэн, һэбэрээгдэһэн ногоо траншей соо асаржа хэхэлээрнь тэрэниие гусеничнэ тракторнуудаар жэгдээр дарадаг. Ханын захаархи ногооe һайнаар дарахын тула мөөртэй трактор хэрэглэхэдэ зохид.

Траншей соо сенаж дарахадаа тэрэниие 3—4 үдэрһөө үлүү унжагайруулжа болохогүй. Энэ ушарта тэжээлэй ашаг шэмэ алдагдаха, ногоон халажа захалха бшуу.

Траншейе ногоогоор дүүргэһэн хойноо дээрэнь жэжээр хэршэгдэһэн, хатаагдаагүй ногоое 30—40 сантиметр зузаанаар дарадаг. Тиигээд тэрэнээ синтетическэ пленкоор һайса хушаха эрилтэтэй. Пленко дээрэнь 20—30 сантиметр һолоомо хаяжа, дээрэһээнь шоройгоор дарадаг.

Түрүүшүүлэй дүй дүршэл дээрһээ хараад үзэхэдэ, иимэ сенаж хэхэ машина хэрэгсэлнүүд манай колхоз, совхозуудта хүсэд бии.

Сенаж дарахада юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, тэжээлэй ашаг шэмые алдангүй, гектар бүриһөө хоёр дахин ехэ тэжээлэй единицэ абтаха болоно гээшэ. Энэмнай манай республикын колхоз, совхозуудай экономико бэхижүүлгэдэ, ниитын малые тэжээлээр хүсэд хангаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай байхань элитэ.

Ц. ГАЛСАНОВ,
Буряадай хүдөө ажахын станциин эрдэмтэ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

ТҮСЭБЛЭЛГЫН БА СТАТИСТИЧЕСКЭ ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ СССР-эй ОРДЕН БОЛОН МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түсэблэлгэ ба статистикын талаар һайн амжалта туйлаһанайнь, мүн табан жэлэй түсэбые дүүргэлгэдэ арга боломжонуудаа гүйсэд элсүүлһэнэйнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха гэбэл:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Шалак Тамара Георгиевнае — республикын статистическэ управлениин машинно-тоололгын станциин цехэй начальник.

«ШЭН ГАБЬЯАТА АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Шаргакшанов Геннадий Лопсоновичые — Түнхэнэй аймагай түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Гирина Мария Григорьевнае — Баргажанай аймагай гүрэнэй статистикын инспектурын экономист.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 18.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НОМОЙ ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ СССР-эй ОРДЕН БОЛОН МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Номой худалдаа наймаа хүгжөөхэ талаар табан жэлэй даабариие дүүргэлгэдэ амжалтатай байһанайнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха гэбэл:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

«ШЭН ГАБЬЯАТА АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Будажапова Полина Ивановнае — Улаан-Үдэ хотын номой магазиниие даагша.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 21.

Таисия Демидовна Андрнев... Түнхэнэй аймагай «Сибир...» колхозой, мүн аймагай ... һаалишадай нэгэн юм. ... 1970 ондо һаамхай үнеэн ...һөө дунда зэргээр 2659 ... грамм һү абажа, аймагай ...пионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ ... тэһэн байгаа. Шэнэ табан ... нэгэдэхи жэлэй түсэб, ... уялгаяа болзорһоонь урид ... гэхэ социалис мүрысөөндэ ... соод, мүнөө эршэмтэй һай... ажаллажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Д. Ан...евская.

Л. ИРИНЦЕЕВЭЙ фото.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕД... ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

СССР-эй ФИНАНСЫН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИ БА ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД, АЛ... ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРД... БОЛОН МЕДАЛЬНУУДА... ШАГНАХА ТУХАЙ

Арадай ажахыда мүнгэ ... һомолхо талаар амжалтатай ... һанайнь, мүн табан жэлэй түс... дүүргэлгэдэ арга боломжону... гүйсэд элсүүлһэнэйнь түлөө ... хүнүүдые шагнаха гэбэл:

БУРЯАДАЙ АССР-һэ...

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Базарсадуев Цыбан Гунс...чые — Хэжэнгын аймагай ф...сын таһагые даагша.

«ШЭН ГАБЬЯАТА АЖАЛ... ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Шункова Валентина Митр...новнае — Улаан-Үдын Сов... районой финансын таһагай а...ша экономист.

СССР-эй Верховно Сове... Президиумэй Түрүүлэ... Н. ПОДГОРНЫ...
СССР-эй Верховно Сове... Президиумэй Секре... М. ГЕОРГАД...

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 18.

ҮҮЛТЭРТЭ МАЛ ОЛОШОРУУЛХЫН ТУЛА

ФОТО-РЕПОРТАЖ

Үдын аяма халуун үшөө эхилээгүй байгаашье һаань, огторгойн оройһоо наран хурса элшээ хайра гамгүйгөөр сасажа, агаар яһала бүгшэм болонхой. Дээдэ Онгостойдо Улаан-Үдын ипподромой дэргэдэхи бүлэг нарһан ойн захада хүн зон олоороо сугларанхай, ашаанай, хүнгэн машинануудшье эндэ хүлгэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикадамнай эрхим үүлтэрэй мал суглуулжа, зондо харуулха, өөһэдынгөө һүрэгүүдые һайжаруулхаяа хүсэһэн ажахынуудта худалдаха аукцион-выставкэнүүд эмхидхэгдэдэг заншалтай болонхой. Иимэ аукцион-выставкэнүүд малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри зүбөөр ябуулһан ажахынуудые тэмдэглэн урмашуулха, һайн үүлтэрэй мал ажахынуудта худалдан тараажа, Буряад оронойнгоо мал һүрэгые эрхим үүлтэрэй, ашаг шэмэ ехэтэй болгохо гэһэн уг зорилготой юм. Мүнөөшье эндэ эрхим һайн үүлтэрэй хонидые харуулха, худалдаха аукцион үнгэрэгдэбэ.

Ойн захын абар табар нарһадай һэрюун һүүдэртэ тэбхэр тэбхэрээр баригдаһан хорёонууд соо республикымнай 12 ажахыһаа асарагдаһан хусанууд, түлгэ, зуһаг хонид хаалтатай байба. Тэдэниие һонирхон харахаяа, худалдан абахаяа ерэһэн ажахын хонишод, зооветеринарна мэргэжэлтэд ехэл анхаралтайгаар хашаан бүхэниие тойрон эрьелдэнэ, зарим хорёогой хажууда бүлэг бүлэгөөрөө сугларан, бахархан байжа шанга шангаар хөөрэлдэнэ.

— Харалши даа, юун гэһэн томо хуса гээшэб? Хонин аад, центнер үлүүтэй татаха гээшэмнай гайтайхан лэ гээшэ бэлэй даа.

— Үгы, нооһыень харыш-ээ. 14 килограмм үгэдэг гэнэ ха юм.

Үдын 12 час багаар Буряадай республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо нүхэр И. Ф. Воробьёв заншалта выставкэ нээжэ, республика соогоо мэдээжэ болоһон малшан Хэжэнгын аймагай Загаһатын совхозой зоотехник-селекционер Пунсэк Дарижапович Дарижапов, Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхозой түрүүлэгшэ Сергей Акимович Фомин гэгшэд заншалта ёһоор выставкын туг үргэбэ.

Тус выставкэдэ республикымнай дүрбэн (Улаан-Үдын, Сэлэнгын, Бэшүүрэй, Зэдын) үүлтэр һайжаруулха станциһаа, Зэдын аймагай «Коммунизм», Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ, Баргажанай XXII партсъездын нэрэмжэтэ, Бэшүүрэй аймагай «Победа», Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозуудһаа болон Хэжэнгын аймагай Загаһатын, Зэдын аймагай Ленинэй орденто Борьёогой, Хориин аймагай Үдын, «Георгиевский» совхозуудһаа эрхим һайн үүлтэрэй хонид асарагдаа. Выставкын үшөө эхилхын урда тээ Улаан-Үдын племстанциин директор Жорж Иннокентьевич Громовой хүтэлбэрилһэн шалгалтын комисси ехэхэн хүдэлмэри хэһэн байна. Тэдэнэр аукциондо асарагдаһан хонидые наринаар шэнжэлэн хаража, эгээл һайнуудыень элирүүлээ. Тус комиссиин нарин сэгнэлтээр выставкэдэ табигдаһан хонид сооһоо Улаан-Үдын племстанциһаа асарагдаһан 2521 номерой хусада, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо асарагдаһан 7076 номерой эмэ хониндо «1970 оной аукционой чемпион» гэһэн нэрэ олгогдожо, алтан медаль зүүлгэгдэбэ. Гадна долоон мүнгэн медаль, 12 бронзо медаль болон олон тоото дипломууд выставкэдэ асарагдаһан түлгэ, зуһаг хонидые, хусануудые үсхэгшэдтэ үгтөө.

Эндэ табигдаһан үүлтэртэ хонидой худалдаан болоходо, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо асарагдаһан 10 хуса эгээл эрхим сэнгээрнь тэрэл аймагай «Эрдэм» колхоз худалдажа абаба. Энэ колхоз, мүн Сэлэнгын племстанциһаа, Бэшүүрэй племстанциһаа асарагдаһан хусануудые худалдан абаа. Тиихэдэ Зэдын племстанциин асарһан хусануудые Яруунын «Коммунизм» колхоз абажа, Ленинэй орденто Борьёогой совхоз асарһан хусануудаа һаяхан тогтоогдоһон Загарайн туршалга-үйлэдбэриин ажахыда худалдаһан байна.

Удаань выставкын дүн гаргахада, эрхим үүлтэрэй хонидые олоор үсхэбэрилһэнэйнгөө түлөө Ленинэй орденто Борьёогой совхоз дамжуулгын кубок, нэгэдэхи шатын диплом болон үнэтэ бэлэгээр шагнагдаа. Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз хоёрдохи шатын дипломдо хүртэжэ, гурбадахи һууридa Бэшүүрэй аймагай «Победа колхоз гараба.

Д. ДАШИЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо И. Ф. Воробьёв выставкэ нээжэ байна. 2. Выставкэ харагшад. 3. Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо асарагдаһан хуса.

К. ГАБАЕВАЙ фото.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Ука...

МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХАНГАЛГЫН ТАЛААР ССС... МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ГҮРЭНЭЙ КОМИТЕДЭЙ ПРЕДПРИЯТИ, ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШ... ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД, АЛ... ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН БОЛОН МЕДАЛЬНУУДАА... ШАГНАХА ТУХАЙ

Арадай ажахые материал болон техникээр амжалтатай хангадаг байһанайнь түлөө, мүн табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын тула арга боломжонуудаа хүсэд һайнаар элсүүлһэнэйнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха гэбэл:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Вязьмина Австелия Лавровнае — «Бурятснаб» гэжэ Улаан... универсальна баазын хүдал...шэн.

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭ... ОРДЕНООР

Зорькина Анна Алексеевн... «Востсибметаллоснабсбыт» ... Улаан-Үдын конторын аха... инженер.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэ... Н. ПОДГОРНЫ...
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секре... М. ГЕОРГАД...

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 11.

Совет-монгол хани барисаанай һара

СҮХЭ-БААТАР БУРЯАД НЮТАГУУДААР ЯБАА ҺЭН

1920 оной августын эхеэр Сүхэ-Баатар Хяагта багаар хилэ дабажа, Алас-Дурнын республикын (ДВР) Троицкосавск город нюусаар ерэһэн байна. Бэеэ танюулхагүйн тулада монгол хубсаһаяа европейскэ хубсаһаар һэлгэһэн байгаа. Тэрэ үедэ гоминдановтан Сүхэ-Баатарые бариха һанаатай тус городто ерээд байһан.

Сүхэ-Баатар тус городто һуудаг Лубсан Цыреновэйдэ нюусаар байрлаа. Тэрэ хадаа Цыреновые 1913 ондо Юрөөгэй алтанай уурхайнуудта байхадаа танидаг болоһон. Тиимэһээ Троицкосавск ерээд байхадаа нүхэрөө бэдэржэ олоо. Тэрээн тухай Лубсан Цыреновэй һамган Бүтэд иигэжэ хөөрэнэ: «Манай гэр Бүргэтын дабаанай орой дээрэ шахуу байһан. Сонхоороо харахада, Хяагта город альган дээрэ байһан шэнгеэр харагдагша һэн. Нэгэтэ Сүхэ-Баатар хоёр монголоор үдэшүүлээд, манайда орожо ерээ бэлэй. Тэдэниие ехэл халуунаар угтаа һэмди...»

Сүхэ-Баатар Х. Чойбалсан хоёрой Дээдэ-Үдэ ерэхэдэнь, Монголой делегациин бүхы гэшүүд сугларжа, өөһэдынгөө ажал хэрэг тухай, саашанхи зорилгонууд тухай удаан хөөрэлдэһэн байха юм. ДВР-гэй газар дайда дээрэ байһан Дээдэ-Үдэ городто бэшэ, совет Эрхүүдэ хэлсээ хэхые монголой делегацида Борис Шумяцкий дурадхаһан байна. Тэрэнэй дурадхал хүлеэн абтажа, Монголой делегаци Эрхүү ошожо, тэндэ баһа халуунаар угтагдаһан байха юм.

Сүхэ-Баатар Эрхүү ошоод байхадаа Совет засагай, Коминтернын түлөөлэгшэдтэй болон 5-дахи армиин командованитай хэлсээ хэһэн байгаа. Табигдаһан бүхы зорилгоёо дүүргэһэнэйнгээ удаа, 1920 оной ноябрь һарада Сүхэ-Баатар поездоор Дээдэ-Үдэ бусажа ерээд, тэндэһээ Хяагтын трактаар мори тэргэдэ һуужа, Троицкосавск ороһон байгаа.

Сүхэ-Баатар Троицкосавск ерэхэдээ РСФСР-эй консульстводо нюусаар байрлаад, газаашаа гараха аргагүй байһан. Юуб гэхэдэ, тэндэ гоминдановтан болон монголой феодалнуудай тагнуулшад байгаа ха юм. Гоминдановтан элдэб шалтагаан оложо, РСФСР-эй консул Макстенецындэ ородог байһан юм ха.

Тэндэ байхадаа Сүхэ-Баатар өөрынгөө нүхэдтэй хамта монгол орожо, партизан отрядуудые бии болгохо тухай шиидхэбэри абаа. Һүүлээрнь 1921 оной январь һарада Сүхэ-Баатар, Чойбалсан болон бусад эмээл морёор Буряадай хилэ шадарай урда захын нютагуудта гаража, Сэлэнгэ мүрэниие гаталаад, Дэрэстэйн дасан (Зэдын аймаг) ороһон байгаа. Тэндэхи нэгэ буряад айлайда хоёр хоноһон байха юм.

Сүхэ-Баатар бусад нүхэдтэеэ хамта Дэрэстэйһээ Гэгээтын дасан ошоһон бэеэрээ, Монгол ороноо ошожо, партизан отряд байгуулхыень Чойбалсанда зүбшэл үгэһэн гэхэ. Зэлтэрын харуулаар РСФСР-эй хилэ дабажа, Чойбалсан бусад нүхэдтэйгөө хамта Сумья Бэйсиин хошуун ороһон байха юм. Тэндэ партизан отряд байгуулхын тулада тэдэнэр ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна.

Нэгэ хэды болоһон хойно Чойбалсан Гэгээтэ бусажа ерээд, үгтэһэн даалгабари дүүргэһэн тухайгаа Сүхэ-Баатарта мэдээсэһэн байна.

Сүхэ-Баатар Троицкосавск ерээд байхадаа, ороноо сүлөөлхын түлөө тэмсэлдэ монгол сэрэг бэлэдхэхэ, МНРП-гэй 1-дэхи съезд зарлаха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулаа.

Троицкосавскда Дулма Сандановна Бимбаевагай байрада суглаагаа үнгэргэдэг байгаа һэн. Тэрэ хүгшэн иигэжэ хөөрэдэг:

«Тиихэдэ манайхи Троицкосавскда һуугаабди. Үбгэмни монгол нүхэд олонтой байһан юм. Монголнууд городтомнай ерэхэдээ оршуулагшадые хэрэглээд, үбгэндэмни хандагша һэн бэлэй.

Сүхэ-Баатар болон тэрэнэй нүхэд хододоо манайда ержэ, удаан һуужа хөөрэлдэгшэ һэн. Сүхэ-Баатар, Чойбалсан болон бусадай манайда ерэдэг байһаниие һайн һананаб. Сүхэ-Баатар анханда ерэхэдээ тон нюуса хүн байһан. Таняагүй уладуудай манайда ерэхэдэ, ара талын үүдээр тэрэниие гаргажа, сарай соогоо хоргодуулагша бэлэйбди. Монгол хубисхалшад манайда үргэлжэ суглаа хэгшэ һэн. Ехэнхидээ үдэшэлэн суглардаг байгаа. Суглаанайнь болоходо байгшагүй һэм».

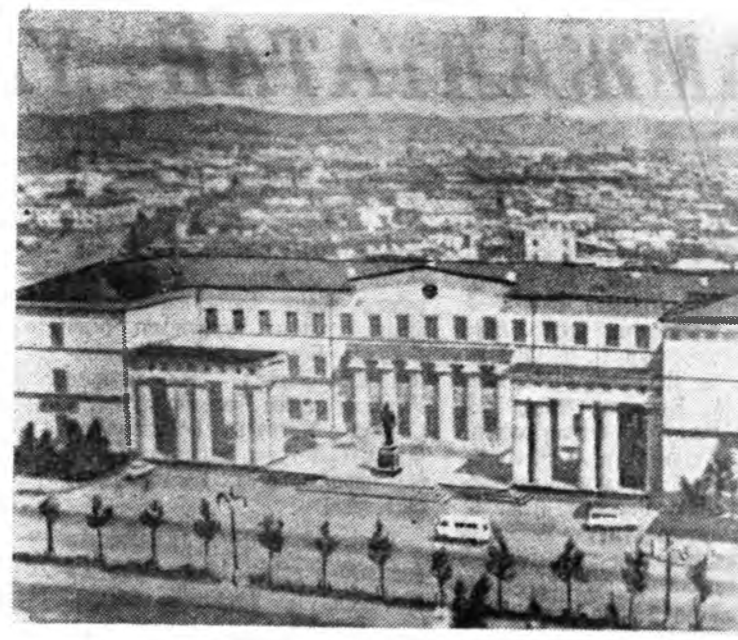
1963 оной июлиин 6-да болоһон Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ МНРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи Секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал иигэжэ хэлээ һэн:

«Совет Буряад ороной ажалшад бүхы Советскэ Союзай арад түмэнтэй хамта МНР-эй тогтоогдоһонһоо хойшо манда ехэ туһа хүргөө, туһалжашье байна. Бидэнэр, монголой хубисхалшад, манай арадай агуу ехэ хүбүүн Сүхэ-Баатартай хамта Соведүүдэй оронһоо туһаламжа абахадаа, Буряад ороноо дамжан ябадаг байгаабди».

Р. ТУГУТОВ,
орон нютагаа шэнжэлхэ Обручевой нэрэмжэтэ музейн директор.

ТҮРҮҮШЫН ХЭШЭЭЛ.
«Монгол улас» гэжэ альбомһоо абтаба.

Улаан-Баатар хотодохи гүрэнэй библиотекын байшан.
«Монгол улас» гэжэ альбомһоо абтаба.

ХҮГЖЭЛТӨӨРНЬ ҺОНИРХОНО

Совет-монгол хани барисаанай һарада зорюулагдаһан хэмжээ ябуулганууд манай заводто үргэнөөр ябажа эхилэнхэй. Монголой Арадай Республикаһаа ерэһэн партийна делегаци заводоймнай хүдэлмэришэдтэй уулзаба. Тиин Улаан-Үдын Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй партком, Монголой партийна делегаци хоёр совет-монгол хани барисаанай һара соо үнгэргэгдэхэ асуудалнуудые зүбшэһэн байна.

Монгол Арадай хубисхалай 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан лекцинүүд заводой хүдэлмэришэдтэ уншагдаха. Мүн хоёр талаһаа уулзалгын баярай үдэшэ июль һара соо болохо. Мүнөө ЛВРЗ-гэй соёлой байшан соо, парткабинет соо монгол арадай түйлалта тухай хөөрэһэн фотовыставкэ, стенднүүд эмхидхэгдэнхэй. Энэ хүдэлмэридэ заводой агитаторнууд болон пропагандистнар эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байна. Тэдэнэр заводой бригада, участок, цех бүхэндэ МНРП-гэй XVI съездын шиидхэбэри тухай тодорхойгоор хөөрэхэ зэргэтэй.

Монгол ороной промышленностиин хүгжэлтэ ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэдые илангаяа һонирхуулна. Энэ талаар Улаан-Баатарай литейно-механическа завод, Сүхэ-Баатар хотодохи зуруулай фабрика гэхэ мэтэ анхарал ехээр татана. Июль һарада үнгэргэгдэхэ уулзалгада тус предприятинуудай түлөөлэгшэд ерэжэ, ажал хүдэлмэри тухайгаа хөөрэхөөр хараалагданхай.

Манай заводто монгол ороной вагонууд заһабарилагдадаг, түмэр харгын элдэб хэрэгсэлнүүд хэгдэдэг гээшэ.

Совет-монгол хани барисаанай һарые ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэд урма баяртайгаар угтахые оролдон, Монголой Арадай Республикые хангаха талаар хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоо урид дүүргэбэ.

Л. УЛАНОВА.
ЛВРЗ-гэй «Локомотив» газетын редактор.

ҺУРГУУЛИИН БИБЛИОТЕКЫН ҮҮРГЭ

Балшар наһанһаа ном уншажа, эрдэм мэдэрэлээ хүгжөөхэ хэрэгтэнь һурагшадта һургуулиин библиотекэ туһалжа, горитойхон үүргэ бэелүүлдэг. Гэхэтэй хамта һургуулиин ба хүүгэдэй библиотекэ миин лэ алсалдань туһалха бэшэ, харин хүүгэдэй эрдэм мэдэсые үргэдхэхэ, тэдэнэй тоо томшогүй олон асуудалда харюу үгэхэ, үшөө олон юумэ мэдэхэ хүсэл түрүүлхэ зэргэтэй бшуу.

Хүүгэдэй библиотеканууд дүшөөд жэлэй саада тээ бии болоһон. Энэ хугасаа соо хүүгэдэй библиотекын тоошье олошороо, хүүгэдые номоор хангаха талаар, тэдэнэй уншалгые хүтэлбэрилхэ талаар хүдэлмэриньшье олон янзын болоо. Хүүгэдые хангадаг бүхы библиотеканууд дүрбэн тэгшэ хүнүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ манай обществодо айхабтар ехэ туһа хүргэдэг гээшэ ааб даа.

Тон лэ һурагшадые хангадагаа һургуулиинхи хүүгэдэй ниитын библиотекэһээ илгардаг. Харин хүүгэдэй библиотекэ һургуулиин наһа гүйсөөдүйшье багашуулые номоор хангаха уялгатай бшуу.

Һургуулитай, пионерэй болон комсомолой эмхинүүдтэй хамта хүдэлмэреэ ябуулхадаа, библиотекэ заатагүй амжалта туйладаг.

Һургуулиин библиотекэһээ нэгэдэхиһээ эхилээд, арбадахи классай һурагшад хүрэтэр, техническэ хүдэлмэрилэгшэд, багшанар — булта хэрэгтэй номоо абадаг. Заримдаа түрэлхидыешье номоор хангаха саг болодог.

Манай һургуулиин библиотекэ хүдэлмэреэ ябуулхадаа, багша бүхэнэй, методическа нэгэдэлэй, комсомолой ба пионерэй эмхинүүдэй, уран һайханай бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэдэй түсэбые хараадаа абалдаг заншалтай юм. Тиимэһээ ном уншаха гуримые класс классаар түсэблэдэгбди. Ямар класста ямар литература хэрэгтэйб, хаана шан уншалга, ном зүбшэн хэлсэлгэ, хөөрэлдөө, уншагшадай конференци эмхидхэхэб — дууһыень наряар түсэблэдэг байнабди.

Тэрээнһээ гадна һургуулиин библиотекарь багшанарай эрилтые хараадаа абалсан, классһаа гадуур хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэхэдэ хэрэгтэй литература дурадхаха уялгатай. Тиимэ болохолоор, багшанарта хэрэгтэй шэнэ номуудай ерэхэдэ, мүн хэблэлэй шэнэ хэлэл хэһэн булан, выставкэ эмхидхэхэ гээшэ тон ехэ удха шанартай.

Хүн гээшэ үхибүүн наһандаа гоё һайханиие ойлгожо, һайниие муунһаа илгаруулжа һурабал, баян һанаа сэдьхэлтэй байдаг гэжэ мэдээжэ. Тиимэһээ номой хүсөөр хүүгэдые гоё һайхан юумэндэ дурлуулха хэрэгтэ һургуулиин библиотекын үүргэ сэгнэшэгүй ехэ. Һургуулиин библиотекын хадагаламжада байһан уран зохёолой номууд имагтал эстетическэ хүмүүжүүлгын зэбсэг болжо үгэхэ ёһотой бшуу.

Зургаадахи класста һурадаг һурагшые һурагша Н. Гоголиин «Тарас Бульба» гэжэ тууга уншахадаа, тэрээн соо зураглагдаһан үйлэ хэрэгүүдые өөрөө ойлгожо шадаха. Гэбэшье 12—13 наһатай үхибүүн зохёолшын идейнэ бодолые, уран һайханай талыень ойлгожо арай бирагүй. Энэ ушарта үхибүүдтэ библиотекарь, багшанар туһалха ушартай ааб даа.

Гоголиин туужаар хөөрэлдөө хэхэдээ, библиотекарь юугээрээ тэрэ манда дүтэ һанагданаб гэжэ үхибүүдһээ асууха. Тиигээд юундэ тэрэ туужые В. Г. Белинский «Эхэ орондоо дурладагые, дайлан булимтарагшадые үзэн ядалгые харуулһан поэмэ» гэжэ нэрлээб гэжэ үхибүүдтэй хамта элирүүлхэ болоно. Туужын патриотическа бодолые үхибүүд өөһэдөө яһала ойлгохо, зүгөөр хөөрэлдөөнэй үедэ ном соо ганса герой бэшэ, өөр өөрын абари шэнжэтэй ондоо олон хасагуудшье харуулагдана гэжэ элирүүлхэ шухала. Тэдэ бүхы геройнууд хамтаржа, запорожско хасагуудай ниитэлэгдэһэн образ болоно бшуу.

Тиигэжэ, «Тарас Бульба» хадаа арад тухай, тэдэнэй булигдашагүй хүсэн тухай, баатарлиг тэмсэл тухай домоглоһон тууга гээшэ гэжэ элирүүлээд, образуудыень хаража үзэхэ, зохёолой удхые тайлбарилха хэрэгтэ туһатай байгаалиин зураглал тухай хөөрэлдэхэ хэрэгтэй. Эсэсэй һүүлдэ эдир уншагшад «Тарас Бульбые» искусствын һайхан зохёолнуудта хабаатай ном гэжэ заатагүй ойлгохо болоно.

Эстетическэ хүмүүжүүлгын түсэб соо эдир уншагшадтай ябуулха хүдэлмэри хоёр һалбаритай байдаг:

1) уран зохёолой ном уншуулха,
2) искусство шэнжэлһэн, ондоогоор хэлэхэдэ, уран зохёолшод, зураашад, хүгжэмшэд, актёрнууд, театр, балет тухай номуудые уншуулха.

Гэбэшье литература дурадхаха гээшэ эстетическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түрүүшын лэ шата мүн. Харин дурадхаһан номуудаа хүүгэдтэ ханамжатайгаар уншуулха, гоё һайхан юумэн тухай уншахадаа, сэдьхэлээ хүдэлдэг болгохо гээшэ хоёрдохи, тон орёо шатань гэхээр.

Хүүгэдые яажа гүнзэгыгөөр уншуулжа, уран һайханай литературын хүсөөр эстетическэ хүмүүжүүлгын зорилго бэелүүлхэб?

Бүлэг гү, али ганса уншагшатай хөөрэлдэхэ гээшэ эгээл һайн арга гэжэ элирэнхэй. Хэрбээ библиотекарь багша хүнэй шадабаритай һаа, тиимэ хөөрэлдөө тон бэрхээр үнгэргэхэ аргатай байха.

Уран һайханай юумэндэ амта танюулха гээшэ нэгэ үдэрэй хэрэг бэшэ даа. Энэмнай нилээхэн орёо, ехэ хүдэлмэри. Үхибүүнэй уншажа шадаха болоод, библиотекэдэ анха түрүүн ерэһэн үдэрһөөнь эхилээд, томо болоторнь — хэдэн жэлэй туршада тэрэ хүдэлмэри үргэлжэлхэ ёһотой. Бишыхан уншагшадай түрүүшынгээ ном уншаад, библиотекэдэ асаржа тушаахадань, иимэрхүү асуудалнууд табигдадаг: «Энэ ном соо юу һайшаагаабши?», «Номой ямар геройтой нүхэсэхэ дуратай байнаш?» г. м. Энэмнай хүүгэдые гоё юумэндэ дадхуулха, тэрэниие ойлгожо һургаха хэрэгтэ эгээл түрүүшын алхам гээшэ. Библиотекарь асуудал табидаг гэжэ мэдэхэдээ, эдир уншагшад библиотекэһээ абаһан номоо тон ханалгатайгаар уншажа һурадаг.

5—6-дахи классуудай һурагшадтай ном соо ямар саг, түүхэтэ үйлэ хэрэгүүд харуулагданаб гэжэ хөөрэлдэхэдэ, хүүгэдэй эстетическэ болбосоролдо горитойхон удха шанартай. Харин 7—8-дахи классуудай хүүгэдтэ ондоо түлхюур хэрэгтэй болохо. Тэдэнтэй заахан хүнүүдтэ хандаһан шэнгеэр хөөрэлдэжэ болохогүй юм ааб даа.

Эдэ бүхы хүдэлмэри ябуулхадаа, библиотекарь дурадхаһан номуудаа һайнаар мэдэхэһээ гадна, уншагшадаа бултыень таниха уялгатай. Хэнтэйнь ямараар хөөрэлдэхэ хэрэгтэйб гэжэ мэдэхэгүй һаа, һайн үүсхэлнай хиидэ үлэшэхэ.

Би тус статья соогоо һургуули библиотекын хизааргүй ехэ хүдэлмэриие дууһыень харуулха гэһэн зорилго табяагүйб. Харин зарим тэды дүршэл тухайдаа хөөрэхэ гэһэн хүм.

Тиимэһээ ахамад классуудай һурагшадтай ямар хүдэлмэри ябуулдаг тухайдаа тобшо тэдыгээр хэлэхэм. «Революциин геройнуудай һайхан шэнжэ шанар», «Мүнөөдэрэй хүнүүд юугээрээ һайхан бэ?», «Ямар хүниие би һайхан гэжэ нэрлэхэбиб?» гэһэн темэнүүдтэ уншагшадай конференци, диспут үнгэргэдэгбди. Ахамад классуудай һурагшад иимэ темэнүүдтэ һаналаа андалдаха, үгэ буляалдаха угаа дуратай байдаг. Сэдьхэл зүрхыень хүлгүүлдэг асуудалаараа эдиршүүл арсалдахадаа, үзэл бодолынь хурсададаг гэжэ бидэ ажагладагбди.

Иимэ хэмжээ ябуулгануудые библиотекарь гансаараа эмхидхэжэ шадахагүй. Багшанар, комсомолшууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха ёһотой.

Тиихэдэ техническэ хэрэгсэл библиотекын хүдэлмэридэ ехэ үүргэтэй. Жэшээнь, манай һургуулида гарагай долоониие библиотекын үдэр болгонхойбди. Һургуулиин радиоузелаар «Гоё һайханай оршондо» гэһэн ниитэ гаршаг доро дамжуулганууды эмхидхэдэгбди. Һургуулиин эдэбхитэдэй хүсөөр эмхидхэгдэһэн «Агууехэ хүгжэмшэд» гэһэн дамжуулга хэхэдээ, магнитофон хэрэглээ һэмди.

Дүрбэн тэгшэ хүнүүдые, коммунизмын барилгашадые хүмүүжүүлхэ зорилго совет һургуулиин урда түрэл партиимнай зүгһөө табигдадаг. Тус зорилго партиин XXIV съездын үндэр ендэрһээ дахин дабтагдан хэлэгдээ. Иимэ һайхан зорилгые бэелүүлэлсэхэ хэрэгтэ һургуулиин библиотекарьнууд хабаадалсаха уялгатай бшуу.

Т. НИКИТЕНКО.
Кабанскын аймагай Выдринэй дунда һургуулиин библиотекарь.

АГАҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

ШЭНЭ ҮЕЫНХИДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭ

Очерк

Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын хабарай юрын лэ нэгэ ажалай үдэр һэн. Энэ үдэрэй эхиндэ наранай гэрэл туяае угтан гараад, һургуули тээшээ алхалан ябахадаа, Валентина Балданжаповна юун тухай бодожо ябаа гэхэбтэ? Жэлтэйшье болоодүй нарай үхибүүн тухайдаа гү? Үгышье һаа өөрынгөө хани нүхэр Бато Пунсукович тухай гү? Магад тиимэшье байжа болоо.

— Удангүй һүүлшын хонхо жэнгирхэнь. Теэд Һурагшаднай бэлэдхэлээр муу бэшэ даа, гэдэргээ буляалдаһан хүн үгы. Арбадахиимнай хорин долоон һурагшад бултадаал дунда һургуулияа дүүргэжэ, ажабайдалай үргэн харгыда гарахань гээшэ. Байза, һүүлшын хонходо бэлэдхэл тушаа Владимир Тумуновичтай үшөө дахин хөөрэлдэхэ ёһотой байна, — гэжэ һанан, ябадалаа түргэдхөөдхинэ...

Түрэл һургуулинь урда мэтэл хүүгэдэй хүхюун энеэдэн, хонгёо дуугаар угтажа байба. Һуралсалай жэл дүүрэхэ дүтэлжэ, бага классайхидай баяр зугаа халинхай, тиихэдэ наймадахи ба арбадахи классуудай шалгалта дүтэлһэн тула сэдьхэл зүрхэниинь булгилан, тэдэнэр үлэ мэдэг һанаата болонхой.

Хэшээлнүүд... Забһарлалганууд... Дахяад хэшээлнүүд... Коммунизм байгуулагшадые һурган хүмүүжүүлгын сүлөөгүй, хүнгэн бэшэ саг. Эндэ багшын ухаан бодол, сэдьхэлэй ульһан, һэшхэл, шадабари дүршэл — булта нэгэдэн, эдир хүүгэдтэ зорюулагдана ха юм. Эдэ бүгэдые эблүүлэн, бэлигэй дээжэ болгожо шадаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ даа...

Энэ үдэр тус һургуулиин ажабайдалда, намтар түүхэдэ үшөө нэгэ шэнэ хуудаһа нэмэхэ зол хубитай ушар тохёолдобо. «Депутадта кандидадые дэбжүүлхэ эрхэ манай һургуулиин коллективтэ олгогдобо» гэһэн һураг суу классууд, коридор дүүрэн тараба. Уданшьегүй һунгагшадай суглаан эхилжэ, һургуулиин директор Тумунов Владимир Тумунович, эхин классуудай багша Дылгырова Долгор Дамдиновна болон бусад үгэ хэлэбэ.

— Ажалшадай депутадуудай Агын окружной Соведэй депутадта кандидадаар манай һургуулиин һуралсалай талые даагша Максарова Валентина Балданжаповнае дэбжүүлнэб, — гэһэн үгэнүүдые дуулахадаа, Валентинын нимгэн сагаан шарайнь улайн, зүрхэниинь эршэтэй түргэн сохидолоор доһолшобо.

Оройдоол хорин зургаан хонгор наһандаа ябаһан залуу багшада үндэр найдабари үзүүлэгдэхэ юм гэжэ Валентина хүлеэгээгүй байгаа бшуу.

— Юрэдөө, би тиимэ гайхалтай юумэ хээгүй, юрын лэ багша хүн лэ би. Намһаа үлүү ехэ аша туһа асарһан, нэрэ хүндэдэ хүртэхөөр зон олон ха юм. Тиигээдшье энэ этигэл найдабари харюулжа шадаха хүн гүб? — гэһэн бодолдонь үгэ хэлэгшэдэй үгэнүүд тодо харюу боложо үгэбэ.

— Валентина Балданжаповна манай, найдабари харюулжа шадахаар үнэн сэхэ, ажал хэрэгээ һайн мэдэдэг, оролдосотой залан хүн, — гээд хүнүүд сэдьхэдэг байгаа.

Валентинашье хүл дээрээ бодожо, эдир наһанай эгээл һайхан үедэ хүрэбэ. Тиигэжэ эхин һургуулида ороо бэлэй. Тэрэ гэһээр 1960 он хүрэтэр Степнинскэ дунда һургуулида һуража, 8-дахи класс дүүргээ һэн. Һүүлээрнь Зугаалайн дунда һургуулида ерэжэ ороһон, тэндэ 11-дэхи класс дүүргэһэн байна. Валентина үүсхэлтэй, бэлиг шадабаритай басаган гэлсүүлһэн, тиин нэгэ жэлэй турша соо Зугаалайда ахалагша пионервожатаар хүдэлһэн байха юм.

Зүгөөр багша боложо, бага балшар наһатаниие хүмүүжүүлэлсэхэ гэһэн хүсэлдэ эзэлэгдэн, Шэтын багшанарай институтда һурахаар ороо һэн. Тэрэ институтдаа амжалтатайгаар дүүргэжэ гараад, 1968 ондо Ага-Хангилай дунда һургуулиин һуралсалай талые даагшаар томилогдоһон байна.

— Теэд һаял дээдэ һургуули дүүргэһэн үшөө дүршэл олоодүй залуухан багша аад, үнинэй дүршэл ехэтэй, наһажаал багшанарые зонхилхо хүн гүб? — гээдшье туршаһан юм.

Валентина Балданжаповна энэ тушаалда гурбан жэл соо хүдэлхэ зуураа, хэрэг ажалаа ябуулжа шадаха, теоретическэ болон методическа бэлэдхэл һайнтай, үүсхэл оролдосотой завуч байһанаа харуулаа. Тиимэһээл:

— Манай Валентина Балданжаповна хэнтэйшье һаань үгээ ойлголсожо ядадаггүй, налархай, ажалдаашье эсэхэ сусахые мэдэдэггүй шамбай, шадабари дүршэлөө хододоо дээшэлүүлжэ байдаг нүхэр юм даа, — гээд, суг хүдэлдэг багшанарынь зүб лэ хэлсэдэг.

Нүхэр Максарова ниитын хэрэгтэ ехэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Тэрэнэй багшанар, түрэлхидтэй хөөрэлдөө үнгэргэжэ гү, али зүблөөн дээрэ, нютаг зоной урда элидхэл, лекци уншажа байхые оло дахин хаража болоно. Жэшээнь, «гээгдэжэ ябаһан һурагшадтай ябуулагдаха хүдэлмэри», «Танай һурагша юундэ гээгдэнэб», «Һургуулиин шэнэ устав», «Ульяновтанай бүлэ соо үхибүүдые хүмүүжүүлгэ» гэхэ мэтын темэнүүдээр элидхэл болон лекцинүүд уншагдаһан байна.

Энээнһээ гадна, үнгэрэгшэ 1969—70 онуудай һуралсалай жэлэй үе соо Валентина Максарова «Манай ленинскэ комсомол» гэһэн кружок һурагшадай дунда эмхидхэн ябуулаа юм.

Тэрэ һууринайнгаа ажабайдал саг үргэлжэ һонирхохын хажуугаар, һүүлэй хоёр жэл соо һууринай эхэнэрнүүдэй лектори хүтэлбэрилэн, тэдэнтэй хүүмүүжүүлгэ ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулдаг байна. Мүн «Знани» гэдэг бүлгэмэй эхин эмхиин педагогическа секциин хүтэлбэрилэгшэ, нютагай эхэнэрэй соведэй гэшүүн юм.

Валентина Балданжаповна амарха сагаар тон бага, һургуулиингаа һуралсалай талые даахаһаа гадна, табадахи классуудта заадаг. Баһа гэр бүлын ажал гэжэ ехэ ха юм даа. Энэ ажалдань Бата нүхэрынь туһалдаг. Бата Пунсукович Норжилов физикын багша юм. Тиин «багшанарай бүлэ» гээд нютагайхидынь дэмы хэлсэдэггүй.

Валентина Балданжаповнагай бурьялма ехэ ажалынь магтаал солодо хүртэнхэй. Тэрэ Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн баярай медаляар, мүн хэдэн хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан.

Валентина Максаровагай хүдэлжэ байһан Ага-Хангилай дунда һургуули округ соогоо яһала һайн үрэ дүнгүүдтэй юм.

Һунгалтын урда тээ һунгагшадтаяа уулзахадаа, Валентина Балданжаповна харюугай үгэ иигэжэ хэлээ һэн:

— Манай һургуулиие дүүргэхээ байһан 27 һурагшад бултадаа экзамен үгэхэ болоо гээд багшанарай, мүн бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө мүнөөдэр таанарта дуулгаха байһандаа баяртайб. Тиин экзамен амжалтатайгаар үнгэргэжэ, һуралсалай жэлые эрхимээр түгэсхэхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэбди.

Таанар һунгагшадай намда үзүүлһэн энэ ехэ этигэл найдабари харюулхын тула ургажа ябаа шэнэ үеынхидые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа, шадабари дүршэлөө гамнангүй үгэхэб гэжэ найдуулба.

Энэ найдабарииень харюулаа гэхэдэ, буруу болохогүй. Арбадахиинхид шалгалтаяа баряа.

А. ЖАМБАЛОН.

ПЕЛЬМЕНДЭ УРИНАБДИ

Сибириин ямаршье газар нютагуудаар ябаа һаатнай, таниие хододоо өөһэдынгөө заншалта пельменээр угтажа байхал. Сибирьтэ ажаһууһан арад зон эртэ сагһаа эхилжэ иимэ хоол баридаг болонхой байһан юм.

Энэ заншалта хоол бэлдэхэ талаар энэ нютагуудта эрхим мастернууд бии болонхой. Пельменгүйгөөр ямаршье һайндэр үнгэргэгдэхэеэ болинхой. Тэрэниие тоһондо шарахада, мииншье шанахада амтатай зохид байдаг.

Урда сагта пельмен бэлдэхэ гээшэ хүндэшэг хэрэг байһан юм. Мүнөө мяханай комбинадуудта пельмен бэлдэхэ тусхай цехүүд эмхидхэгдэнхэй. Аян замда гараһан автомашинануудай жолоошод, аяншалагшад хүргэгдэһэн пельмен абажа ябадаг болонхой.

Энэ амтата хоолые мүнөө Москва болон Ленинградташье, Кавказ болон Дунда Азидашье бэлдэдэг болоһон байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: хани нүхэдэйнгөө түрэдэ өөрынгөө пельментэй ошоходо зохид даа! Эрхүүгэй мяханай комбинадай пельменэй цех соо.

ТАСС-ай фотохронико.

АН, ШУБУУДЫЕ САХИН ХАМГААЛАЯ

Республикымнай ниислэл хото шадарай харьяата ой тайга соохи ан, шубууд жэл ерэхэ бүри үсөөрнэ. Гартаа буу бариһан лэ хүнүүд тэдэнэрые хайра гамгүй хюдан алана. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет Улаан-Үдын ойрон тойроной ой тайга соохи зэрлиг ан, шубуудые олошоруулха зорилготойгоор һаяхан тусхай тогтоол гаргаба.

Улаан-Үдын аймагай Гүрэльбын лесничествын газар дайда дээрэ агнууриин хорилто хэгдээ. 10 мянган гектар талмайтай ой тайга соохи зэрлиг бүхы ан, шубуудые агнажа алаха ябадал табан жэлэй болзортойгоор хоригдобо.

Шубуудай уурхайгаа түхеэрхэ, үндэгэлхэ үе саг—апрелиин 15-һаа августын нэгэн болотор энэ газарта хүнүүд дураараа ороод, сэнгэжэ ябаха ёһогүй. Гансал энэ газар дайда дээрэ ажаһуудаг гү, али эндэ хүдэлхэеэ ерэһэн хүнүүд тэндэ ябаха эрхэтэй.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые нарин нягтаар бэелүүлжэ байха харуулшад эндэ табигдаа.

АМЖАЛТАТАЙ ҮНГЭРНЭ

Эрхүүгэй хүгжэмтэ комеди ниислэл хото Улаан-Үдэдэмнай амжалтатай айлшалжа байна. Найман жэл соо уулзаагүй айлшадаа улаан-үдынхид хани халуунаар угтан абана. Оюун бэлигээрээ олондо мэдээжэ, РСФСР-эй габьяата артистын үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэhэн Н. М. Загурский, В. М. Пясковская, В. Жибинов, А. Кулешов гэгшэдтэй 150-яад залуу артистнар хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэр үргэн Эхэ оронойнгоо элдэб городуудта hуралсажа, тусгаар мэргэжэл абаhан, дууша, хатарша хүнүүд. Тиимэhээ залуу мэргэжэлтэд тус театрай урдаа хараха хүсэниинь, ерээдүйнь найдал болоно. Артистнар Н. Хохолков, М. Шнейдерман, Н. Шибаева, С. Анкудинова, Н. Унд болон бусад театрта амжалтатай ажаллажа байна. Жэшээлхэдэ, Николай Хохолков тус коллективтэ хүдэлмэрилжэ эхилhээр 10 жэл болохонь. Тиихэ зуураа, 60 гаран роль гүйсэдхөө, бэлиг шадабарийнгаа талаар түрүүлэн ябаhан артистнарай тоодо сронхой. Эгээл түрүүшынь роль — Генка Бессмертный («Севастопольский вальс») юм. Генкэдэ Николай мүнөө болотор дуратай. Саашаа Митрусь («Холопка»), Фальк («Летучая мышь»), Тимур («Полярная звезда») гэхэ мэтэ олон даа.

Буряадай АССР-эй ажалшадта бэлэгээр асарhан 16 зүжэгэй 14 зүжэгтэнь Н. Хохолков хабаадана. Тиихэ зуураа, Улаан-Үдын шүүмжэлхы харагшын үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ.

Людмила Мишанская. Энэ басаган 24 наhатай. Ажабайдалай үргэн харгын эхи Эрхүүгэй хүгжэмтэ комедиин театрhаа 1970 ондо захалhан. «Летучая мышь» гэжэ опереттэдэ Аделиин роль гүйсэдхэнэ. Театрнуудай бүхэсоюзна харалгада хоёр дахин дипломант болоhон коллективтэ хүдэлхөөр уригдаhанаа Людмила горитой аза талаан гэжэ тоолодог юм. Нээрээшье даа, дүй дүршэлтэй артистнар В. М. Пясковская, Н. М. Загурский, Е. В. Потапов, В. Жибинов болон бусад Людэдэ ба Людын нүхэдтэ хододоо туhалжа, анхарал оролдолгоор тэрэниие хүреэлжэ байдаг.

Бишыханhаа артист болохые хүсэдэг байhан Люда зорихондоо хүрөө. Нэгэ жэлэй турша соо долоон ехэ роль Людмилэдэ найдагдаhан. Теэд Люда коллективэйнгээ этигэл найдабариие харюулжа байна. Залуу аад, бэлигтэй артистка Людмила Мишанскаяе «Цыганская любовь», «Голубая мазурка», «Сорочинская ярмарка», «Летучая мышь» гэжэ опереттэнүүдтэ хараhан байнат. Штраусай «Летучая мышь» гэжэ опереттэдэ Адель харагшадта ехэтэ hайшаагдаhан байха. Шуран шуумар зараса басаган Адель ухаатайшье, абяаштайшье, ямаршье ушаралда оробол, өөрынгөө шадабариин хүсөөр зайлажа гарадаг француженка hанаhанаа ябахые хүсэнэ. Театрай директор Фальк гэдэг (Н. Хохолков) маска үмдэhэн танигдаагүй басагынай бэлигээр урмашан, ямар нэгэ баронесса ёhотой даа гэжэ hанаад, ажалда абана. Адель актриса болоо. Маскын пюдэнhөөнь абтахада, хатан Розалиндын зараса Адель гаража ерэхэ юм. Хэды ехэ шог энеэдэн, хүхюу зугаа гарана гээшэб?

Хүршэ хото Эрхүүгэй оюун бэлигтэнээр уулзаhаар хорёод хонобобди. Олонхиинь hайн мэдэхэ, танихашье болообди даа. Байгша hарын 28—29-дэ түгэсхэлэй зүжэгүүдые харуулаад, айлшаднай Шэтын область мордохонь. Теэд амжалта баяр хоёр коллективэйнь хахасашагүй нүхэд байг лэ гэжэ юрөөхэ дуран хүрэнэ.

В. ТОКТОХОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Штраусай «Летучая мышь» гэжэ опереттэhээ бүлэг. Артист Н. Хохолков Фальшын рольдо, Адель-служанкын рольдо артистка Л. Мишанская.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МИХАИЛ ТАЛЬТАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

Дэлхэйн чемпион Б. Спасскитай наадаха эрхэтэй болохые хүсэhэн шатаршадай уулзалга тушаа мэдээжэ гроссмейстернүүдэй нэгэн М. Тальда хөөрүүлжэ абахыень Москвада ажаhуудаг, манда бэшэдэг Д. Хваниие редакцимнай гуйhан юм.

Эртэ урда сагай наадан — шатарта дуратайшуул Михаил Талиин нэрые hайн мэдэхэ байха. «Шатарай нюусые таагша», «Онцотой мэргэн ябадалнуудые хэдэг хүн» гэхэ мэтээр дэлхэйн спортивна хэблэл экс-чемпион тухай яhала бэшэhэн, магтаhан байдаг. Борис Спасскитай наадажа, эрхим шатаршанай нэрэ солодо хүртэхые эрмэлзэгшэдэй дүрбэн бүлэг боложо наадаhан түрүүшын шанга тулалдаан дүүрэбэ. Энэ мүрысөөнэй үедэ дэлхэйн чемпионтой тулалдахые хүсэгшэдэй бүхы нааданууд тушаа М. Таль неделидээ нэгэ дахин гарадаг «64» гэжэ шатарай газетэдэ ходо тайлбари үгэдэг байгаа.

Петросян — Корчной, Фишер — Ларсен гэгшэдэй хоёр бүлэг боложо уулзахаяа байhан тушаа зүб тухайламжа-тайлбари Михаил Таль лэ үгэжэ шадаха байна бшуу.

— Ехэхэнээр лэ эсэгдээ гээшэ даа, — гэжэ Таль намда хөөрөө hэн. — Юрэдөө өөрөө шатардаа hаа, hураггүй хүнгэн байха hэн ха. Юуб гэхэдэ, гроссмейстернүүдэй бодомжолhон орёо ябасые ойлгохо, мэдэхэ, тэдэнэрэй хэрэглээгүй орхиhон хэдэн олон вариантые шүүбэрилэн тодорхойлхо баатай бологдоо гээшэ.

— Дүрбэн бүлэг боложо наадагшадай мүрысөөн нимээр лэ дүүрэхэ байгаа гү?

— Нимээр дүүрэхэл ёhотой байгаа. Дүрбэн бүлэгэй мүрысөөн ямараар дүүрэхэб гэhэн hанамжа тухайламжаяа олохон шэнжэлэгшэд, дэлхэйн суута шатаршад түрүүшынхеэ хэлэhэн байна. Үнэхөөрөөшье хүлеэгдээгүй ушарнууд болоо. Жэшээлхэдэ, Петросян Хюбнер хоёрой наадые абаад харая. Бэлигтэй гроссмейстер нэгэ-хоёр тоотойгоор арсалтагүй шүүхэ аргатай гээд ФРГ-дэ хэлсэдэг, сэгнэдэг байгаа. Юуб гэхэдэ, дэлхэйн экс-чемпионой шатараар наадаха мэргэжэл шадабари тайлбарилалтагүй ааб даа. Гэхэ зуура, дэлхэйн чемпионтой тулалдахые эрмэлзэжэ ябаhан эгээн залуу шатаршан (Хюбнер 23 наhатай) ехээр эсээб гэhэн шалтаг баряад, саашанхи наадалгаhаа арсаха юм гэжэ хэн мэдээб. Тиихэдэ эдэнэй наадан 4:3 тоотой болоод ябаhан юм. Үшөө тулалдажа болохоор байгаал даа...

— Хюбнерэй наhанда анхаралыетнай юундэ хандуулнабиб? Хюбнерэй наhанда ябахадаа Михаил Ботвиннигые шүүжэ, дэлхэйн чемпион болоо hэм. Удаадахи жэлдэ үбшэн байбашье, харюугаа абалгын мүрысөөндэ хабаадахадаа, тэрээнтэй захадань гаратар тулалдаа бэлэйб. Тиихэдэ эгээн хүндэтэ нэрэ зэргэhээ хахасаха ушартай болоо hэм. Шатаршан гээшэ туйлдань хүрэтэр тэмсэхэ зэргэтэй: тэрээнгүйгөөр ехэ амжалта туйлагдахагүй!

Энэ үдэшэ Михаил Тальтай элдэб юумэн тухай удаан хөөрэлдөөбди. Ванкувертахи мүрысөөнэй үедэ Фишер Петросян хоёрой уулзажа тулалдаагүйнь гэмшэлтэй. Ульманай үлүү тэргэтэй ябатараа ехэ алдуу хэжэ, шиидхэхы партидаа Ларсенда шүүгдэhэн тухайшье зугаалаабди. Энэ парти мүрысөөнэй ябасые хубилгажа болохо hэн. Корчной Геллер хоёр тулалдахадаа, наhаар залуу ленинградецнь нүгөөдэеэ шүүхэл ёhоороо шүүгээ гэлсээбди.

Шатар гээшэмнай искусство, шэнжэлхы ухаан байхаhаа гадна, мүн спорт болоно бшуу... Теэд хүнүүд ямаршье спортын мүрысөөн тухай уридшалан тухайлhан hанамжаяа хэлэхэ дуратай байдаг ааб даа. Тиимэhээ «агуу дүрбэн спортсменэй» хоорондо болохоёо байгаа мүрысөөнэй ямараар дүүрэхэ тухай бидэнэршье хөөрэлдэбэбди. Баруун зүгэй бэрхэ шатаршад гэлсүүлдэг Фишер Ларсен хоёрой уулзалга тухай Таль hанамжаяа хэлэбэ. Американ шатаршан шүүхэл бэзэ гээ hэн.

— Шүүхэ, түбэггүйгөөр шүүжэрхихэ байха — гээд hананаб.

— Таймановтай Фишерэй наадаhан партинуудые шэнжэлээд байхадаа, иимэ тобшолол хэбэ гүт? — гэжэ асуугааб.

Белградта болоhон «үе сагай ехэ мүрысөөн», 1970 ондо Пальма де Мальорка арал дээрэ үнгэргэгдэhэн, зоно хоорондын турнир, Ванкуверта болоhон мүрысөөн гэхэ мэтэ американ гроссмейстерэй наадаhан партинуудые элихэнээр hананаб. Мүнөө Фишер бэрхээр наадана. Хүлисэхын аргагүй алдуунуудые хэhэн Ларсен тухай тиигэжэ хэлэхын аргагүй. Бэрхэ шатаршан боложо ургаhан Фишерэй наадахые ходо адаглан хаража байдагби. Юундэб гэхэдэ, 15 наhатайhаань хойшо тэрэниие мэдэхэ, таниха болоо hэм. Тиихэдэ намда шүүгдэхэдээ, нюдэн дээгүүрээ уhа гүйлгөө бэлэй. «Шатардажа хоолойгоо тэжээдэг» тула, тэрээндээ анхаралтайгаар хандадаг, шүүгдэхээшье байхадаа урмаа хухардаггүй Фишер мүнөө томоотой шатаршан болонхой.

— Зүгөөр бүхы дэлхэй дээрэ шууяа татадаг, эрхэдэг зангынь Робертдо, өөртэнь hаад шэрэнэгүй гү? Жэшээлхэдэ, Таймановтай шатардаха болоходоо, наадаха хэдэн байшанhаа арсаа hэмнай.

— Дэлхэй дээрэхи эгээн бэлигтэй шатаршан гээшэб гэжэ өөрыгөө тоолодог Фишер ФРГ-гэй Зиген хотодохи дэлхэйн Олимпиадада хабаадахадаа, Спасскида шүүгдэпэнhээ хойшо тиигэжэ hайзгайрхаха обынь нэгэ бага дарагдаа hэн. Тэрэ зангынь американ «ёhо гуримай» хойшолон болоно, энэ ушарые мартажа болохогүй. Тэрэниие hайрхуулан хүхеэhэн соносхол, хэблэлэй үлүү гарама магтаал толгойень эрьюулнэ. Юрэдөө, тэрэниие сагааруулхые хүсэнэ бэшэб. Таатай ушарай дайралдахада, алдуу эндүүень «эсэгэшэлэн» заажа үгэхые ходо оролдогшоб. Гэхэтэй хамта, мэргэжэлтэ энэ шатаршанай ажаhуудал баруун тээхи оронуудта угаа хүшэр хүндэ байна.

— Петросян Корчной хоёрой уулзалга тухай Та, гроссмейстер, юу хэлэхэ байнат? Тэдэнэрэй «тулалдаанай 10 раунд» тушаа ямар hанамжатайбта?

— Түрүүшынхиhээ бараг асуудал hурабалта. Корчной мүнөө наадаха урма зориг түгэлдэр ябана. Hүүлэй гурба-дүрбэн жэлэй туршада тон hайнаар наадана. Энэ хугасаа соо уласхоорондын эгээн ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, хэдэ дахин шүүжэ, нэгэдэхи шангуудые абаhан байна.

Петросян тухай хэлэбэл иимэл даа. Ботвиннигые шүүжэ, гайхамшаг бэлиг шадабаритай шатаршан байhанаа харуулаа hэн. Тэрэнэй hүүлээр гурбан жэлэй үнгэрөөд байхада, Спасскитай мүрысэhэн түрүүшынгээ нааданда чемпион үндэр нэрэ зэргэеэ хамгаалжа шадаа бэлэй. Гэбэшье мүнөө Петросяниие ойлгожо ядадагби. Советскэ Союзай түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ заримдаа эрхим hайнаар наадажа, шүүжэрхидэг (1969 он)... Тиигэhэн аад, юрын мүрысөөндэ тон доогуур hуури эзэлээд байха. Корчнойтой наадахадаа, хэр hайн бэлэдхэлтэй гэхэ гү, али ямар «урма зоригтой» байhанhаань бүхы юумэн дулдыдахал Корчной Петросянда мүхөөгөө үгтэхэгүйл байха гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Зүгөөр июль соо Москвада үнгэргэгдэхэ мүрысөөнэй олоной анхарал татаха, hонирхолтой наадан болохонь лабтай.

— Hаяар танай юу хэхэ хараа түсэбтэй байhан тухай манай уншагшадай мэдэжэ абаа hаань, ехэл hонин байха hэн.

— Пярну хотодо үнгэргэгдэхэ hонирхолтой мүрысөөндэ хабаадалсахаб. Эстонидо шатар наадаха ехэ дуратай хүм. Тиимэhээ Пярну хотын шатарай клубай баярай ойдо зорюулагдаhан мүрысөөндэ хабаадалсыш гэhэн дүтым нүхэр Пауль Кересэй уряалые хүндэтэйгөөр хүлеэн абааб. Толгойгоошье үргэхэ «сүлөө заб олдохогүй» мүрысөөн болохо байха. Наадажал мэдэхэ хэрэгтэй! Тиимэ нааданда угаа дуратайб...

— Хани халуунаар угтажа хөөрэлдэhэндэтнай баяр хүргэнэб.

— Буряадай АССР-эй шатарта дуратайшуулда hайниие хүсэнэ байнаб!

Д. ХВАН.

Москва хото.

Совет хүгжэмшэдэй амжалтанууд

ПАРИЖ. (ТАСС). Маргарита Лонгын ба Жак Тибогой нэрэмжэтэ уласхоорондын 4-дэхи конкурсдо совет пианист Владимир Фельцман, француз Паскаль Роже нэгэдэхи шанда хүртөө. Франциин пианист Клод Симерман хоёрдохи шанда хүртэhэн байна. Гурбадахи шангые совет ба француз пианистнууд — Владимир Виардо ба Жак Рувье хубаагаа.

Дүрбэдэхи шангые совет хүгжэмшэ Юрий Егоровто (СССР) жюри олгоо, табадахи ба зургаадахи шангуудта Давид Лайвли (США), Рамзи Ясса (ОАР) хүртэhэн байна.

Владимир Виардо принц Монако гэгшын байгуулhан шанда мүн лэ хүртөө.

Эб найрамдал хамгаалха митинг

ПРАГА. (ТАСС). Советскэ Союз, тэрэнэй эб найрамдалда дуратай ленинскэ шууд сэхэ политика, бүхы дэлхэй дээрэ социалис оронуудай улам дээшэлжэ байhан нэрэ хүндэ уласхоорондын оршон байдалда ехэ нүлөө үзүүлнэ гээд эб найрамдал хамгаалха зорилгоор Лишний городто июниин 27-до болоhон митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал тэмдэглээ. Энэ хадаа социалис оронуудай аха дүү партинуудай съезднүүдэй ябаса ба үрэ дүнгүүдээр хүсэдөөр лаблагдаа. Уласхоорондын коммунис хүдэлөөндэ социализмын, эб найрамдалай ба демократиин түлөө бүхы дэлхэйн революционно хүсэнүүдэй мүнөөнэй тэмсэлдэ Советскэ Союзай Коммунис партиин шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг байhые съезднүүд харуулаа.

Европодохи оршон байдал тушаа тогтоходоо, Л. Штроугал иигэжэ тэмдэглээ. Аюулгүйн ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөө зарлаха саг тулажа ерээ, эрхэ байдал бии болоо. Энэ зүблөөн социалис оронуудай амгалан ёhоной үүсхэлэй бодото үрэнь боложо үгэхэ hэн.

ХИЛЫН СААНАhАА

ОЛОН МИЛЛИОН ХҮНЭЙ ШУХАЛА ХЭРЭГ

БЕРЛИН. (ТАСС). Германиин Социалис нэгэдэмэл партиин VIII съездhээ хойшонхи үдэрнүүдтэ ГДР-тэ ажалай ехэ дэбжэлтэ боложо байна. Арадай ажахын түсэбые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ гээшэ партиин шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ шухала эрхэ нүхэсэл болоно гэжэ СЕПГ-гэй гэшүүд, бүхы ажалшад тоолоно.

Республикын хэдэ хэдэн районуудта СЕПГ-гэй эдэбхитэдэй суглаанууд боложо, СЕПГ-гэй ЦК-гай гэшүүд, партиин VIII съездын делегадууд, гүрэнэй ба ажахын хүдэлмэрилэгшэд, городууд болон тосхонуудай ажалшад тэдээн дээрэ үгэ хэлээ. Центральна Комитедээ тойрон партиин нягтаар жагсанги, парти ба арадай бата бэхи нэгэдэлтэй, КПСС-тэй, бусад аха дүү партинуудтай СЕПГ-гэй гүнзэгы ехэ хани барисаатай байhые суглаанууд харуулаа.

СЕПГ-гэй VIII съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө тэмсэлые коммунистнууд болон ГДР-эй бүхы ажалшадай шухала хэрэгнай гэжэ тоолон угтаhые, энэ хэрэгтэ ажалай тодорхой туhа нэмэри оруулhые районуудай партийна эдэбхитэдэй суглаанууд гэршэлжэ үгэнэ.

Мансфельдскэ Вильгельм Пик гэгшын нэрэмжэтэ комбинадта жэлэй эсэс хүрэтэр түсэбhөө гадуур хэдэн зуун тонно зэд үгэхэ гэhэн социалис уялгануудынь амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ. Зуль округто 400 гаран предприяти ба үйлэдбэриин коллектив бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэжэ, түсэбhөө гадуур продукци үгэхэ хүдэлөөндэ хабаадаа.

Коммунис газетын hайндэр

ВЕНЭ. ТАСС-ай корр. В. Соловьев иигэжэ дамжуулна:

«Фолькcштимме» газетын — Австриин Коммунис партиин центральна органой заншалта hайндэр Австриин ниислэлэй Пратер парк соо хоёр үдэрэй турша соо үргэлжэлөө. Энэ hайндэр мүнөө жэлдэ 26-дахяа үнгэргэгдэбэ.

Аха дүү компартинуудай олон хэблэлэй органууд өөhэдынгөө түлөөлэгшэдые эльгээгээ.

Америкэдэ уршагта ушар болоно

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Зүүн-Урда Азида Вашингтоной ээрхэг түримхэй ябуулгын элишэлэгдэhэнhээ уламжалан, США-гай конгрессто, американ газетэнүүдэй хуудаhанууд дээрэ политическэ шууялдаан боложол байhаар. Пентагоной нюуса материалнуудые толилолгые сүүдээр хорюулха гэhэн США-гай правительствын hэдэлгэ Индохитадта Холбоото Штадуудай дүүргэдэг бодото үүргэдэнь американ олониитын анхаралые бүри ехээр хандуулhан байна бшуу.

Американ арадые правительствын мэхэлдэг байhые Пентагоной документнүүд гэршэлжэ үгэнэ гээд 1972 оной hунгалтада президентын тушаалда өөрынгөө кандидатурые дэбжүүлhэн сенатор Макговерн Колумбуста (Огайо) мэдүүлээ. Конгрессые болон ороной хүн зониие худхуулдаг правительствын ябуулгануудые «гэмтэ үйлэ хэрэг» болоно гээд тэрэ нэрлээ. Газетэнүүдые абяа аниргүй болгохо гэжэ правительствын hэдэhые Макговерн буруушааhан байна.

Пентагоной документнүүдые толилhон хэблэлэй органуудые сүүдээр хашаха мүрдэхэ гэhэн шиидхэбэри США-гай президент Никсонэй өөрынь ябуулга болоно гээд «Вашингтон пост» газетын шэнжэлэгшэ мэдээсэнэ.

Үүсхэлэй эстафетэ дүүрэбэ

БРАТИСЛАВА. (ТАСС). Чехословакиин комсомол 50 жэлэйнгээ ойе эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэжэ байна. Коммунис партиие тойрон залуу үетэнэй саашадаа нягтаар жагсаха, КПЧ-гэй үнэн сэхэ туhалагша — Залуушуулай социалис союзай зэргые саашадань бэхижүүлхэ уряатайгаар алдарта ойе hайндэрлэлгэ үнгэржэ байна.

Хоёр гайхамшагта ойн — КПЧ-гэй 50 жэлэй ба Чехословакиин комсомолой 50 жэлэй ойнуудай хүндэлэлдэ зорюулан, Словакиин залуушуул нёдондо жэлэй эсэс багhаа социалис мүрысөө дэлгэрүүлээ hэн. «Залуушуулай үүсхэлэй эстафетэ» энэ мүрысөөндэ тусгаар хүндэтэй болоhон байха юм. Тус хэмжээ ябуулгада Словакиин хэдэн зуу мянган эдир залуу хүбүүд, басагад хабаадаа. Энэ олониитын мүрысөөнэй дүнгүүд мүнөө гаргагдаад байна. Эстафетэдэ хабаадагшад олон hайшаалтай хэрэг бүтээгээ. Тэдэнэр өөhэдөө үүсхэл гаргажа, коммунис субботнигуудай үедэ түлөөhэгүйгөөр миллион хахад часай хүдэлмэри хээ, культурын шэнэ томо байшангуудые баряа, олон hургуули заhабарилаа, хэдэн зуун километртэ харгы зам заhаа, тиигэжэ гүрэндэ олон миллион кроной алмалта хэhэн байна.

Залуушуулай үүсхэлэй эстафетэдэ илажа гарагшад Словакиин ССМ-эй Центральна Комитедэй заседани дээрэ тодорхойлогдоо. Залуушуулай социалис союзай Новажко-Бистрицкэ организаци нэгэдэхи hуури эзэлээ.

Илагшадые баярай оршон байдалда хүндэлэн ёhололго дээрэ Словакиин парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд Залуушуулай социалис союзай ЦК-гай Түрүүлэгшэ Ю. Варголик толгойлогшотой союзай делегаци байлсаа.

Приговор болюулагдаба

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Армида алба хэхые, Вьетнамда дайлалдахые арсаhанайнгаа түлөө табан жэлдэ түрмэдэ hуухаар 1967 ондо шиидхэгдэhэн боксоор Олимпийн чемпион, дэлхэйн чемпион байhан хүндэ шэгнүүртэй профессионал Мухаммед Али (Кассиус Клей) гэгшын приговорые США-гай Верховно сүүд июниин 28-да дахяад хаража үзөө.

Энэ приговорые болюулаад, Верховно сүүд хадаа Мухаммед Али «hэшхэлээрээ боложо» армида алба хэхэhээ арсаха моральна эрхэтэй гэжэ мэдэрээ.

ИЛАЛТА ТУЙЛАХААР ВЬЕТНАМ АРАД ХҮСЭД ШИИДЭНГИ

ХАНОЙ. (ТАСС). «Нян Зан» газетэ «Түүхэдэхи эгээн лэ убайгүй мэхэ гохо» гэhэн гаршагтай статья толилжо, Вьетнамдахи дайн тухай Пентагоной нюуса документнүүдэй американ хэблэлдэ толилогдоhон тушаа тайлбарилна.

США-гай оборонын министерствын нюуса документнүүдые шэнжэлhэнэй үндэhөөр американ хэблэлэй хэhэн тобшололнууд вьетнам арадта үнинэй мэдээжэ юм. Вьетнамда США-гай шэнэ ёhоной колониалис политика бэелүүлдэг, ээрхэг түримхэй дай хэдэг байhыень, өөрынгөө зэрлиг муухай сэрэгэй гэмтэ ябуулгануудые далдалха hэдэлгэ гаргадагыень Вьетнамай Демократическа Республикын правительство өөрынгөө мэдүүлгэнүүдээр, хандалганууд болон бэшэгүүдээр эрид шууд буруушаадаг болоhоор үнинэй юм гээд ВИА агентствын дамжуулhан энэ статья соо хэлэгдэнэ.

США-гай правительствын эдэ тусхайта документнүүд Холбоото Штадуудай политикын үнэхөөрөөл империалис шэнжэтэй байhыень хүсэдөөр элишэлнэ гээд статья соо тэмдэглэгдэhэн байна.

Эдэ документнүүдые толилhон ушар США-гай бэелүүлдэг ээрхэг түримхэй политикада, сэрэгэй гэмтэ ябуулгануудта эсэргүүсэн, вьетнам арадай үнэн зүб тэмсэл хэдэг байhые онсолон тэмдэглэнэ.

Камбоджын ба Лаосой аха дүү арадуудай эрэлхэг зоригто тэмсэлтэй манай тэмсэлые тааралдуулан ябуулжа, эсэсэй илалта туйлахын түлөө тэмсэхэ замаар урагшаа дабшахаар вьетнам арад хүсэд шиидэнги байна гээд статьягай түгэсхэлдэ хэлэгдэнхэй.

Патриодуудай добтолгонууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд дайсанда хүсэтэй сохилтонуудые үгэнэ. Вьетнамай информационно агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, табан үдэрэй турша соо, июниин 19-hөө 23 хүрэтэр, гансахан лэ Куангчи провинцида патриодууд дайсанай 25 самолёт ба вертолёт буудажа унагаагаа. Мүн лэ энэ провинцида 9-дэхи шоссе харгыhаа хойгуур байрлаhан Сайгоной туhамаршадай сэрэгүүдые июниин 23-да сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд хүсэтэйгөөр добтолhон байна. Дайсанай батальон ехээр хохидоо, hомо хэрэгсэлэй склад эзэлэгдээ, олон тоото буу ба hомо хэрэгсэлнүүд буляан абтаhан байна. Нэгэ үдэр урид, июниин 22-то, патриодууд Куавьет мүрэн дээрэ дайсанай харуулай судные уhанда шэнгээгээ.

ЭДИР МЭРГЭШҮҮЛЭЙ МҮРЫСӨӨН

Спорт

hур харбалгаар республикын Гэгээрэлэй министерствын түрүү hуури эзэлхын түлөө эдиршүүлэй мүрысөөн Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ июниин 26—27-до үнгэргэгдэбэ. Республикын hургуулинуудай hурагшад энэ мүрысөөндэ хабаадалсаа.

Хүбүүд 70, 50, 30 метрэй зайда, басагад 60, 50, 30 метрэй зайда мэргээ туршалдаа.

10-дахи класс дүүргэhэн Галсан-Даши Занданов хүбүүдэй дундаhаа түрүүлбэ. Тэрэ 813 очко абажа, СССР-эй спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэhэн байна. Радна Иванов хоёрдохи, Владимир Цыденов гурбадахи hууринуудые эзэлээ.

Наhаараа эгээн залуухан, 7-дохи классай hурагша Зоя Иванова 504 очко абажа, басагадай дундаhаа чемпионкын нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. 10-дахи класс дүүргэhэн Александра Щелкунова — 2-дохи, Цыренжид Эрдынеева гурбадахи hууринуудта гараhан байха юм.

Түрүү hууринуудые эзэлhэн эдиршүүл бултадаа Баргажанай аймагай Уланай дунда hургуулиин hурагшад болоно. Физическэ хүмүүжүүлгын багша, СССР-эй спортын мастер Д. Р. Эрдынеев эдэ мэргэн харбадаг эдиршүүлые хүмүүжүүлээ.

Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын дипломууд түрүү hуури эзэлэгшэдтэ барюулагдаа.

ВЕЛОСИПЕДИСТНҮҮД УРИЛДАБА

«Урожай» бүлгэмэй областной соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө велосипедистнүүдэй мүрысөөн хоёр үдэрэй туршада болобо. Энэ мүрысөөн Хяагтын шосседэ үнгэргэгдэhэн байна.

Түрүүшын үдэр эхэнэрнүүд 15 километрэй зайда урилдаа. Зинаида Новолодская (кооперативна техникум) 29 минута 46 секунда харуулжа, түрүү hуурида гараhан байха юм.

25 километрэй зайда болоhон мүрысөөндэ хүдөө ажахын институдай студент Иван Лобанов 39 минута 27 секунда харуулжа, эрэшүүлэй дундаhаа нэгэдэхи hуури эзэлээ.

Хоёрдохи үдэр командаараа түрүү hуури эзэлхын тулада шанга тулалдаан болоо. 15 километртэ урилдахадаа, кооперативна техникумэй hурагшад эхэнэрнүүдэй дундаhаа шалгаржа, нэгэдэхи hуурида гараа.

25 километрэй зайда урилдахадаа, хүдөө ажахын институдай студентнэр эрэшүүлэй дундаhаа эрхимлэжэ, түрүү hуури эзэлhэн байна.

Илажа гарагшад «Урожай» бүлгэмэй областной соведэй диплом, вымпелнүүдтэ хүртэбэ.

С. ТАРАНОВ.

Сагай уларил

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэhэнэй ёhоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудта бороо орохо. Баруун хойто зүгhөө шангашагаар hалхилха. Байгал шадарай аймагуудта 17—22, бусад нютагуудта — 22—27, Улаан-Үдэдэ hүниндөө 11—13, үдэрынь 25—27 градус дулаан байха.

Июлиин 1-hээ 5 хүрэтэр республика дотор, Байгал шадарай ба хойто аймагуудта hүниндөө 4—9, үдэрынь 18—23, бусад нютагуудта hүниндөө 9—14, үдэрынь 23—28 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаhанда: СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд. «Шэнэ эрилтэдэ харюусахаар» гэжэ В. Тармаев, В. Ниндаков гэгшэдэй корреспонденци. Т. Башкуевай фоторепортаж.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Материальна болон моральна талаар урмашуулга» гэhэн В. Очировай корреспонденци. «Харюусалгата тушаал» гэhэн В. Малютинай очерк. «Витаминуудай хүсэн» гэhэн В. Гончаровой статья. Редакцида ерэhэн бэшэгүүд.

Гурбадахи хуудаhанда: хилын саанаhаа абтаhан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд. «Марс дээрэхи гэрэл» гэhэн АПН-эй статья. Уласхоорондын фельетон.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «Дуратай искусство» гэжэ Р. Макальскаягай корреспонденци. «Спортын hонин» гэhэн ниитэ гаршаг доро информацинууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

10.00 — «Доживем до понедельника» гэhэн уран hайханай фильм. 11.40 — «В странах гремящего неба» гэжэ документальна телефильм. 12.50 — «Любовь до востребования» гэжэ опереттэ.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

19.00 — үхибүүдтэ зорюулагдаhан мультфильмнүүд. 19.30 — концерт. 20.00 — «Сириин үнэн байдал» гэhэн киноочерк. 20.10 — Шэнэ hонин. 20.30 — «Улаан нарата хизаар» гэhэн киноочерк. 20.40 — «Коммунистнууд тухай хөөрөөн» гэhэн кинофильм. 21.30 — «Сионизмын хорото хараа шугам» гэжэ киноочерк. 21.40 — «hүүлшын амаралта» гэhэн уран hайханай фильм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зэдын аймагай больницын хүдэлмэрилэгшэд Петропавловкын соёлой байшангай сцена дээрэ шэнэ дуу гүйсэд хэжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93. зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-03551. Заказ № 992.